

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଥର୍ବବେଦ

(अथर्ववेद / Atharvaveda)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଧର୍ବବେଦ

ଶୌନକ ସଂହିତା

(शौनक संहिता)
(Shaunaka Samhitaa)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା



ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦନା

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ



ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,
ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com



ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ,
ନବଜୀବନ ବେଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ମଦନମୋହନପୁର
ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା

ପୂର୍ବାଭାଷ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ମାତୃପିତୃଭ୍ୟାଂ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଗୁରୁଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ମହାଗଣପତୟେ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ସରସ୍ୱତ୍ୟେ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦାୟ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦପୁରୁଷାୟ ନମଃ ।

୧୩ ଜୁଲାଇ ୨୦୨୨, ବ୍ୟାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବେଦମାନଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟିକାରେ ଏହା ମୋର ଷର୍ଥ ପ୍ରକଳ୍ପ । "ଉକ୍-ବେଦ", ଯଜୁର୍ବେଦ, ଓ "୧୦୮ ଉପନିଷଦ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପରେ, ପାଠକ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଓ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପ୍ରକଳ୍ପ ହାତକୁ ନେଲି, ଓ ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ଅଥର୍ବବେଦ " ସମାପନ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ସେଥିପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ "ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଅନେକଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ପରେ "ଶୌନକ ସଂହିତା"ର ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ୨ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭକରି, ଏହାର ଉପଲବ୍ଧ "କୌଥୁମ ସଂହିତା"ଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ସଂସ୍କରଣର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହା ଯେ, ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରର ଋଷି, ଦେବତା ଓ ଛନ୍ଦ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଅଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ମାନଙ୍କର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ସଂସ୍କରଣରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଳ୍ପ ବିବରଣୀ ଆଗାମୀ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ ୧୯୫୪ ମସିହାର ଏକ ପୁରୁଣା ପୁସ୍ତକ "ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଆଧାର ରୂପେ ନିଆଯାଇଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏହି ସଂସ୍କରଣର ସମାପନ କରାଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ସୂତ୍ରର ସୂଚନା ତଳେ "ସୂତ୍ର ସୂଚନା" ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱର (ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ, ସ୍ୱରିତ ଇତ୍ୟାଦି) ମାନଙ୍କର ଶଂକେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ସେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ତଥାପି ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ଜାରି ରହିଛି, ହୋଇପାରେ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଖେବ ସାଇଟରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ବା ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ସ୍ୱରାବୃତ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ପାଠକମାନେ ଏହାକୁ ଶୁଣି ପାରିବେ ବା ଅଭ୍ୟାସ କରିପାରିବେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର ସରିବା ପରେ, ଏହା ଠିକ୍ ରେ ରୂପାନ୍ତର ହେଲା କି ନାହିଁ, ତାହାର ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (ପ୍ରୁଫ୍-ରିଡିଙ୍ଗ୍) ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ମୂଳ ଦସ୍ତାବେଜ ସଙ୍ଗରେ ରୂପାନ୍ତରୀତ ଦସ୍ତାବେଜର ଯାଞ୍ଚ କରିବାପାଇଁ, ୨ଜଣ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା (ଅଥର୍ବବେଦୀ)" ଓ "ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋତନ ପଣ୍ଡା" ମୁଖ୍ୟରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ସମସ୍ତ ଯୋଗଦାନକାରୀ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛି । ତାଙ୍କର ଉପଦେଷ, ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଓ ସୁଧାରୀକରଣ ସର୍ବଦା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ରହିବ ।

ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ପାଇଁ ଏହି ପବିତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିଛି । ଆଶାକରୁଛି ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ବେଦଲିପୁ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୩୦.୦୮.୨୦୨୩

ରକ୍ଷାବନ୍ଧନ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି - ଚେନ୍ନାଇ, ତାମିଲନାଡୁ, ଭାରତ ।



ଉତ୍ସର୍ଗ



ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ସମସ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବାରେ ଓ
ସାର୍ବଜନୀନ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଛି ।

ବଶମ୍ଭଦ

ସଂପାଦକ

ନିବେଦନ



ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପଠନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇଛି ଓ ଏହା
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡିଜିଟାଲରୂପରେ ମୁକ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟାପାରୀକରଣ ନ କରିବାକୁ
ଅନୁରୋଧ । ଯଦି କେହି ଏହାର ପ୍ରକାଶନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସଂପାଦକଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ
କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଏହି ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତରିତକୁ ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ, ସମସ୍ତ ସାବଧାନ ଓ ଯତ୍ନର
ସହିତ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ତଥାପି, ଏଥିରେ ଭୁଲ ବା ତ୍ରୁଟି ରହିଥାଇ ପାରେ । ତେଣୁ କୃପାଳୁ
ପାଠକ, କ୍ଷମା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,



ଅଥର୍ବବେଦ



ଇତିହାସକାରମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦର ବିଭାଜନ 'ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ'ର ଆରମ୍ଭରୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା । ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିବା "ବେଦତ୍ରୟୀ ମନ୍ତ୍ର" ସମୁହ ଅନେକ ଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ବିଭାଜନ କରିବାପାଇଁ ଟଙ୍କଣ "ଋତ୍ବିକ"ଙ୍କୁ ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ ହେଲେ - 'ହୋତା', 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ', 'ଉଦ୍ୱାତା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମ' । ଏଥିପାଇଁ 'ହୋତା'ଙ୍କୁ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର, 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ'ଙ୍କୁ ଯଜୁର୍ ମନ୍ତ୍ର, 'ଉଦ୍ୱାତା'ଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା, କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥ ଋତ୍ବିକ୍ 'ବ୍ରହ୍ମ' ସିଧା ସଳଖ ଭାବରେ କୌଣସି 'ବେଦତ୍ରୟୀ' ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସେହି ଗାନ୍ଧର୍ବ ଋତ୍ବିକ୍ ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ।

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ, ସେମାନେ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର 'ଅଥର୍ବଣ' ଋଷି ଓ 'ଅଙ୍ଗିରସ' ଋଷିଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ରସମୁହ ଶାନ୍ତି ଓ ଅଖଣ୍ଡତା ରଖିବା, ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମା ମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟ ଶକ୍ତିର ନିବାରଣ, ସାମାଜିକ ରିତି, ଭେଷଜ ବିଦ୍ୟା, ଓ ଶତ୍ରୁ ଜୟ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଆଧାରିତ ଥିଲା । ସେସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହକୁ ନେଇ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସ୍ଥାପନ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଋତ୍ବିକ୍ "ବ୍ରହ୍ମ" ଏହିସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ନେଲେ ଓ ଏହାର ପ୍ରସାର କରିବାରେ ଯୋଗଦାନ ଦେଲେ ।

ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ "ବେଦବ୍ୟାସ" ବେଦ ବିଭାଜନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ସେ, ଏହି ବିଭାଜନ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ଟି ପଦ୍ଧତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ, ଯଥା, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ, ସାହିତ୍ୟିକ (ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ) ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ (ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଷୟବସ୍ତୁ) ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭାଜନ କରିଥିଲେ । ପଦ୍ୟରେ 'ଋକ୍-ବେଦ'କୁ, ଗଦ୍ୟରେ 'ଯଜୁର୍ବେଦ'କୁ, ସଂଗୀତରେ 'ସାମବେଦ'କୁ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଭାଗ କରିଥିଲେ, ଯାହା "ଅଥର୍ବବେଦ" ନାମରେ ପରିଚିତ

ହେଲା । ସେଇଥିପାଇଁ କେବଳ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମନ୍ତ୍ରସମୂହର ୩ ପ୍ରକାରର ଲକ୍ଷଣ, ଅର୍ଥାତ ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ, ଓ ସଂଗୀତ ମିଳିଥାଏ ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଏହି ମନ୍ତ୍ରସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ"ଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର (୨୭୧୭) ଥିବାରୁ, ଏହାର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ରଖାଯାଇଥିଲା । "ଅଥର୍ବବେଦ" ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାମ-ମାନଙ୍କରେ ପରିଚିତ, ଯଥା, - ଅଥର୍ବବେଦ, ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ, ବ୍ରହ୍ମବେଦ, ଭିଷଗ୍-ବେଦ, ଓ କ୍ଷାତ୍ରବେଦ ।

ଅଥର୍ବବେଦ – ପାଣିନିଙ୍କ ଧାତୁପାଠରେ "ଅର୍ବ"ର ଅର୍ଥ ହିଂସା ବା ହିଂସା ସଂବନ୍ଧୀୟ କର୍ମ । ତେଣୁ ଏହାର ପ୍ରତିକୂଳ ଅର୍ଥରେ ଏହା "ଅଥର୍ବ", ଅର୍ଥାତ ଅହିଂସା ବା ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ ଅଟେ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ, ସେହିଥିପାଇଁ ଏହି ବେଦର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ" ଓ "ଅଙ୍ଗିରସ"ଙ୍କର ଥିବାରୁ, ଏହାକୁ "ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ "ଅଥର୍ବବେଦ", "ମହାଭାରତ", "ମନୁସ୍ମୃତି", "ଯଜୁର୍ବଲ୍ୟସ୍ମୃତି" ଓ "ଐଶନସସ୍ମୃତି" ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ ରହିଅଛି ।

ବ୍ରହ୍ମବେଦ – "ବ୍ରହ୍ମା" ନାମକ 'ଉଦ୍ଭିକ' (ଉପରେ ଆଲୋଚିତ) ଏହାର 'ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ' ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏହାକୁ "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଆଉଏକ କାରଣ, ଏଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର "ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନ" ବିଷୟରେ ଥିବାରୁ, ଏହା "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" ନାମରେ ଜଣା ।

ଭିଷଗ୍-ବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅନେକ ରୋଗ ଓ ତାହାର ଔଷଧ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି, ସେଥିପାଇଁ ଏହା "ଭିଷଗ୍-ବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

କ୍ଷାତ୍ରବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ରାଜକର୍ମ ସଂବନ୍ଧୀତ ଅନେକ ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି, ତଥା ଏଥିରୁ ରାଜନୈତିକ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏହା "କ୍ଷାତ୍ରବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

ଅଥର୍ବବେଦ ବିଷୟବସ୍ତୁ

"ଅଥର୍ବବେଦ"କୁ ସାମାଜିକରୀତି କାଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ, ତେଣୁ ଏଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଶାନ୍ତି ତଥା ରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଓ କର୍ମ ରହିଅଛି । ତେଣୁ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ, ବ୍ରହ୍ମ ତଥା ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଭୈଷଜ୍ୟ କର୍ମ, ଶାନ୍ତି ତଥା ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ, ରାଜକର୍ମ, ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ ଓ ଅଭିଚାର କର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଶେଷରୂପରେ 'ବ୍ରହ୍ମ'ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ବେଦରେ ବ୍ରହ୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା ଯେତେ ବିସ୍ତାର ଓ ସୁସ୍ଥୁତାର ସହିତ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବେଦରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ଯେ, 'ଉପନିଷଦ'ରେ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ବିକସିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ତାହାର ମୂଳ ଏହି "ଅଥର୍ବବେଦ" । ଏହି ବେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱର ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି, ଯଥା, ବ୍ରହ୍ମ କ'ଣ?, ତାହାର ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ?, ତାହାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ କ'ଣ?, ସିଏ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅନେକ?, ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂବନ୍ଧ କ'ଣ?, ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ସହିତ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପ୍ରକୃତିର ମଧ୍ୟ ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ବିରାଟ, ବ୍ରହ୍ମ, ସ୍କନ୍ଧ, ରୋହିତ, ବ୍ରାତ୍ୟ, ଉଲ୍ଲିଷ୍ଠ, ପ୍ରାଣ, ସ୍ୱର୍ଗୋଦନ, ଆଦି ବ୍ରହ୍ମର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱରୂପମାନଙ୍କର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳିଥାଏ ।

ଏଥିରେ ସଂସାର 'ଜଳ'ରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଇଶ୍ୱର ଜଳରେ ମଞ୍ଜି ପକାଇଲେ, ସେଥିରୁ 'ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା, ଓ ସେଥିରୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେଲା । (ଅ.ବେ - ୪.୨.୭.୮)

ଭୈଷଜ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗର ଉପଚାର ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ସମୁହ ରହିଅଛି । ସେଥିରେ ଥିବା ମନ୍ତ୍ର ସମୁହ ଦ୍ଵାରା ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ । ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମରେ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୋଗର ନାମ ଓ ତାହାର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଔଷଧର ନାମ ମିଳିଥାଏ । ଜଳଚିକିତ୍ସା, ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଚିକିତ୍ସା, ଓ ମାନସିକ ଚିକିତ୍ସା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଏହି ବେଦରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି, ଆପତ୍ତି ବା ଅବାଞ୍ଚିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ମୁକ୍ତିପାଇବା ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା କର୍ମରୁତିକୁ ଶାନ୍ତିକ-କର୍ମ କୁହନ୍ତି । ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ-ନାସନ, ଦୁଃଶକୁନ-ନିବାରଣ (ମଙ୍ଗଳ) ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଦେବପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସମୁହ ଏହି ବେଦର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତି, ଓ ବିପନ୍ନବୃତ୍ତି (ବିପଦର ଶାନ୍ତି) ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟନ୍ତି, ଯେପରିକି ପୁଷ୍ଟିବର୍ଦ୍ଧକ, ମଣିବନ୍ଧନ, ଓ ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା ଇତ୍ୟାଦି ।

ରାଜକର୍ମ (ରାଜନୀତି)

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଜନୈତିକ ବିଷୟର ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି । ରାଜା କିଭଳି ହେବା ଦରକାର ?, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଶାସନର ପ୍ରକାର, ରାଜାଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ଓ ରାଜାଭିଷେକ, ରାଜାଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସଭା ଓ ସମିତି ତଥା ତା'ର ସ୍ଵରୂପ, ନ୍ୟାୟ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ, ସେନା ଓ ସେନାପତି, ସୈନିକର ପ୍ରକାର ଓ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ, ସୈନିକର ଶିକ୍ଷା, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ଵରୂପ, ଶତ୍ରୁ-ନାଶନ, ଓ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ, ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ ।

ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ସାମାଜିକ, ପାରିବାରିକ, ରାଜନୀତିକ, ତଥା ଧାର୍ମିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ଓ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ସ୍ମରଣ କରିବାର ବିଧାନ ରହିଅଛି ।

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ (ଆତ୍ମାଲୋଚନା)

ଜ୍ଞାତ-ଅଜ୍ଞାତ ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ତୃଟିପୂର୍ଣ୍ଣ-କର୍ମ କାରାଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସଂଭାବିତ ଅନିଷ୍ଟକୁ ଦୂରକରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମା-ଅର୍ଚନା, ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ-ହୋମ, ଚାରିତ୍ରିକ ବଦନାମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଓ ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପିଲାଙ୍କର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଗୁଡିକର ଉଲ୍ଲେଖ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ପାଇଁ, ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସରଖି ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଦୀର୍ଘାୟୁଷ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଅତିରିକ୍ତ, ଦୀର୍ଘାୟୁ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ହସ୍ତ ତଥା ଗଳାରେ ରକ୍ଷାସୂତ୍ର ଓ ମଣି ବାନ୍ଧିବାର ବିଧାନ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଅଭିଚାର କର୍ମ

ଦୈତ୍ୟ-ରାକ୍ଷସ ଓ ଶତ୍ରୁ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିଧିଗୁଡିକ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ମାରଣ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଅଭିଚାର କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଭିଚାରିକ ମନ୍ତ୍ର ବହୁତ କମ ମିଳିଥାଏ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟ ବିବେଚନାରୁ, ଏହା ଜଣାପଡିଥାଏ ଯେ, ଏଥିରେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ରୂପରେ "ପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟ"ର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଅଛି । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଧର୍ମଦର୍ଶନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମ, ଓ ତତ୍ତ୍ୱମିମାଂସାର ସଂବନ୍ଧୀତ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି ।

ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଓ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନର ଏହା ଏକ ଭଣ୍ଡାର । ସାହିତ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରସ, ଅଳଂକାର, ଛନ୍ଦ, ଭାବ ଓ ଭଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି । ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଭାବାତ୍ମକ ପ୍ରେରଣା, ମନନ-ଚିନ୍ତନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପଦେଶ, ଆଚାରଶିକ୍ଷା, ଓ ନୀତିଶିକ୍ଷା, ଏଥିରେ ଭରିରହିଛି । ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଏଥିରେ ଭଜ, ମଧ୍ୟମ ଓ ନିମ୍ନ - ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତରର ସ୍ୱରୂପ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଅତଃ, ବିଷୟର ବିବିଧତା, ସ୍ଥୂଳରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରତିପାଦନ, ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟତା ସହିତ ବ୍ୟବହାରିକତାର ସମିଶ୍ରଣ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ମୁଖ୍ୟ ବିଶେଷତା ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବବେଦ ଶାଖା

ପତଞ୍ଜଳି ମହାଭାଷ୍ୟ ଓ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୯ଟି ଶାଖା ଥିଲା । ସେମାନେ ହେଲେ, (୧) - ପୈଶ୍ୱାଲଦ, (୨) - ତୌଦ, (୩) - ମୌଦ, (୪) - ଶୌନକ, (୫) - ଜାଜଲ, (୬) - ଜଲଦ, (୭) - ବ୍ରହ୍ମବଦ, (୮) - ଦେବଦର୍ଶ, ଓ (୯) - ଚାରଣବୈଦ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ୨ଟି ଶାଖାର ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି, ଯଥା ଶୌନକ ଓ ପୈଶ୍ୱାଲଦ । ଅନ୍ୟ ଶାଖା ଗୁଡିକ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

୧ - ଶୌନକ ଶାଖା ସଂହିତା

"ଶୌନକ ଶାଖା" ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି । ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରଚଳିତ । ଏଥିରେ ସମୁଦାୟ ୨୦ଟି କାଣ୍ଡ, ୩୨ଟି ପ୍ରପାଠକ, ୭୩୦ଟି ସୂକ୍ତ ଓ ୫୯୮୭ ମନ୍ତ୍ର ରହିଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ, ୧ମ ରୁ ୭ମ କାଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମନ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ସୂକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି । ୮ମ ରୁ ୧୨ଶ କାଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ଓ ବିବିଧ ବିଷୟର ସୂକ୍ତ ରହିଅଛି । ୧୩ଶ ରୁ ୨୦ଶ କାଣ୍ଡରେ ଏକରୂପ ବିଷୟ ଓ ବଡ଼ ସୂକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି ।

ତଳେ କାଣ୍ଡ ଅନୁସାରେ ସୂକ୍ତ ଓ ବିଷୟର ବିବରଣ, ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

କାଣ୍ଡ	ସୂକ୍ତ	ବିଷୟ	ମନ୍ତବ୍ୟ
୧-୭	୪୩୩	ବିଭିନ୍ନ	ସୁଦ୍ରସୂକ୍ତ
୮-୧୧	୩୦	ବିଭିନ୍ନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୨	୧୨	ପୃଥିବୀ ସୂକ୍ତ, ରାଜନୈତିକ, ଭୌଗଳିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୩ ୧୫	୨୪	ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୪	୨	ବିବାହ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୬	୯	ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ-ନାଶନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୭	୧	ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନା	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୮	୪	ପିତୃମେଧ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୯	୭୨	ଭେଷଜ୍ୟ, ରାଷ୍ଟ୍ରବୃଦ୍ଧି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୨୦	୧୪୩	ସୋମଯଜ୍ଞ, ଇନ୍ଦ୍ର ବୈଷୟିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ

୨ - ପୈତୃଲୀଦ ଶାଖା ସଂହିତା

ଯଦିଓ "ପୈତୃଲୀଦ ଶାଖା"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି (ସୁରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଛି), କିନ୍ତୁ ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହାର ଆଂଶିକ ବା କିଛି କାଣ୍ଡ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ଏହା ଉପରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୱାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଆଶା କରାଯାଏ, ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆସିବ । "ଶୌନକ ଶାଖା" ଓ "ପୈତୃଲୀଦ ଶାଖା"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମାନ । ଦୁଇଟି ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କହିଲେ, ବିଷୟ, ମନ୍ତ୍ର, ଓ କାଣ୍ଡର କ୍ରମ ପ୍ରବନ୍ଧନ, ଆଉ ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ଯେ, "ପୈତୃଲୀଦ ଶାଖା"ର ବୈଷୟିକ ବର୍ଣ୍ଣନ, "ଶୌନକ ଶାଖା" ଠାରୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିସ୍ତୃତ ଓ ନିପୁଣ, ତଥା ବୟସରେ ପୁରୁଣା ।

ଅଥର୍ବବେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, ଉପନିଷଦ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଉଭୟ ଅଥର୍ବବେଦୀୟ ଶାଖାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛି, ଯାହା "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏଥିରେ ୨ଟି ଭାଗ ଅଛି, ଯଥା, ପୂର୍ବଭାଗ ଓ ଉତ୍ତରଭାଗ । ଏହାର ପୂର୍ବଭାଗରେ ୫ଟି ପ୍ରପାଠକ ଓ ସେଥିରେ ୧୩୫ କଣ୍ଠିକା ସମୂହ ରହିଅଛି, ସେହିପରି ଏହାର

ଉତ୍ତରଭାଗରେ ୨ଟି ପ୍ରସାଂକ ଓ ସେଥିରେ ୧୨୩ଟି କଣ୍ଠିକା ରହିଅଛି । ଏହି "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ "ଶୌଚଯଜ୍ଞ" ଅଟେ, ତଥା ଏଥିରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ନିର୍ବଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋଚକ ବିଷୟ ଅଟେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆରଣ୍ୟକ ନୀହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶେଷଭାଗରେ ଆରଣ୍ୟକର ରଚନା ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୩୨ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ପୈଘ୍ନିକାଦ ଶାଖା"ର "ପ୍ରଶ୍ନ ଉପନିଷଦ" ତଥା "ଶୌନକ ଶାଖା"ର "ମଣ୍ଡୁକ ଉପନିଷଦ" ଓ "ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପନିଷଦ" ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଗଣାଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର କଳ୍ପସୂତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ, "ବୈତାନା ଶୌଚସୂତ୍ର" ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ସେଥିରେ ୮ଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଅଛି ଓ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶୌଚକର୍ମ ବିନିଯୋଗ ଅଟେ । ସେହିପରି ଏହାର "କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର", ୧୪ଟି ଅଧ୍ୟାୟ, ତଥା ୧୪୧ଟି କଣ୍ଠିକାରେ ବିଭକ୍ତ, ଓ ଏହା ଅଥର୍ବଣ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ ।

ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୨ଟି ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଯଥା "ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଓ "ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଅଛି । ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପଦପାଠର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି, ଏହାର ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ୩ଟି ଅଛି, ଯଥା, ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା, ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଓ ଦନ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା" ୧୭୧ ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ ଅଟେ, ଓ ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବର୍ଣ୍ଣ, ସ୍ୱର, ଓ ସନ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦିର ଜ୍ଞାନ ମିଳିଥାଏ ।

ତଳ ଟେବୁଲରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସମସ୍ତ ସଂହିତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଅଥର୍ବବେଦ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ସଂହିତା	ବ୍ରାହ୍ମଣ	ଆରଣ୍ୟକ	ଉପନିଷଦ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	ଶୌନକ, ପୈଘ୍ଲାଇଦ	ଗୋପଥ	-	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଆତ୍ମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର, ଆଶ୍ୱମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରବ୍ରହ୍ମ, ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ, ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼, ଅଥର୍ବସିରସ୍, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଲ, ଶରତ, ଭସ୍ମଜାବାଲ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବଶୀର୍ଷ, ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ

ଅଥର୍ବବେଦ କଳ୍ପସୂତ୍ର ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର	ଶୁକ୍ଳସୂତ୍ର	ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର	ଧର୍ମସୂତ୍ର
ଅଥର୍ବବେଦ	ବୈତାନା ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର,		କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର,	

ଅଥର୍ବବେଦ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ଶିକ୍ଷା
ଅଥର୍ବବେଦ	ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା (ମୁଖ୍ୟ), ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଦତ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା

ଅଥର୍ବବେଦ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ଅନୁବାଦ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ମିଳିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଛି । ଖୁସିର ବିଷୟ ଯେ, ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ "ପୈଞ୍ଜାଲଦ ଶାଖା" ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳିଛି, ଏହାର ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଅଛି, ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆସିବ । ଆଉ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ଯହା IGNCA ରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଛି । ତାମିଲନାଡୁ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମିଳିଛି । ଏହା ସହିତ "ଜର୍ମାନୀ"ର ସଂସ୍କୃତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଅନୁବାଦ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଉପଲବ୍ଧ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇଂରାଜୀ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ରୁଷି ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ, ହିନ୍ଦି, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, କନ୍ନଡ଼ ଓ ମାଲୟଲମ ଭାଷାରେ ଏହାର ଅନୁବାଦ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି ।

ଠଟି ବେଦ ମଧ୍ୟରୁ, "ଅଥର୍ବବେଦ" ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ ମାନବ ଜୀବନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଅଛି । ମାନବ ଜୀବନରେ ଏହା ଜନ୍ମ ଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିଆସୁଅଛି । ଏହା ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ-ତତ୍ତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ", ଏକମାତ୍ର ବେଦ, ଯାହା ସର୍ବାଧିକ "ଉପବେଦ" ଓ "ଶାସ୍ତ୍ର" ମାନଙ୍କର ଜନକ । "ଆୟୁର୍ବେଦ", "ଧନୁର୍ବେଦ", "ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର", "ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର", "ରାଜନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର", "ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର", "ଆଶୁଶାସ୍ତ୍ର", "ଚରକ ସଂହିତା", "ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତା", "ଭେଷଜ ବିଜ୍ଞାନ", "ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ", "ଦର୍ଶନିକ ବିଜ୍ଞାନ", " ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱ", ଏହିପରି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଗ୍ରନ୍ଥ ର ପ୍ରେରଣାର ସୂତ୍ର "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

॥ ଇତି ଅଥର୍ବବେଦ ॥



ଅଥର୍ବବେଦର ସୂକ୍ତ ଓ ମନ୍ତ୍ର ସଂଖ୍ୟା

କାଣ୍ଡ	ଅନୁବାକ	ସୂକ୍ତ	ମନ୍ତ୍ର
୧	୬	୩୫	୧୫୩
୨	୬	୩୬	୨୦୭
୩	୬	୩୧	୨୩୦
୪	୮	୪୦	୩୨୪
୫	୬	୩୧	୩୭୬
୬	୧୩	୧୪୨	୪୫୪
୭	୧୦	୧୧୮	୨୮୬
୮	୫	୧୦	୨୯୩
୯	୫	୧୦	୩୧୩
୧୦	୫	୧୦	୩୫୦
୧୧	୫	୧୦	୩୧୩
୧୨	୫	୫	୩୦୪
୧୩	୪	୯	୧୮୮
୧୪	୨	୨	୧୩୯
୧୫	୨	୧୮	୨୩୦
୧୬	୨	୯	୧୦୩
୧୭	୧	୧	୩୦
୧୮	୪	୪	୨୮୩
୧୯	୭	୭୨	୪୫୩
୨୦	୯	୧୪୩	୯୫୮
ସମୁଦାୟ	୧୧୧	୭୩୬	୫୯୮୭

ଯଦକ୍ଷରପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହିନଂ ତୁ ଯଦ୍-ଭବେତ୍ ।
ତତ୍-ସର୍ବ ଶମତାଂ ଦେବ ନରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥
ବିସର୍ଗବିନ୍ୟୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
ନ୍ୟୁନାନି ଚାତିରିକ୍ରାନି ଶମସ୍ତ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ॥
ଓମ୍ ତତ୍ ସତ୍ । ସର୍ବମ୍ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ପଣାମସ୍ତୁ ।
ଓମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।



Sources ସୂତ୍ର	• www.archive.org • www.vedicheritage.gov.in • www.academia.edu • IISH Global (Indian Institute of Scientific Heritage) • www.sanskritweb.net/samveda/ • Vedanta Spiritual Library – www.celextel.org • www.wikipedia.org
Send Corrections to ଭୁଲ ସୁଧାର ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ	prakash@scholarshoppe.com
Site access ଞ୍ଜେର ସାଇଟ୍	www.scholarshoppe.com/veda-odia/

ଏହି ‘ପୁସ୍ତକ’ ଟି ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଡିଜିଟାଲ୍ ରୂପାଙ୍କର ଅଟେ ।



ଅଧର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

ଚତୁର୍ଥ କାଣ୍ଡ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ
ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

[ଅଥଃ ଚତୁର୍ଥଂ କାଣ୍ଡମ୍]

॥ ଅଥ ସପ୍ତମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଅଥ ପ୍ରଥମୋଽନୁବାକଃ ॥

(୪।୧) ଋଷିଃ - ବେନ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧, ୩-୪, ୬-୭), ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୫) ।

ଦେବତା - ବୃହସ୍ପତିଃ, ଆଦିତ୍ୟ ବା (୧-୧୧)

ବ୍ରହ୍ମ ଜଜ୍ଞାନଂ ପ୍ରଥମଂ ପୁରସ୍ତାଦ୍ଦି ସୀମତଃ ସୁରୁତୋ ବେନ ଆବଃ ।

ସ ବୁଧ୍ୟା ଉପମା ଅସ୍ୟ ବିଷ୍ଣାଃ ସତଶ୍ଚ ଯୋନିମସତଶ୍ଚ ବି ବଃ ॥୧॥

ଇୟଂ ପିତ୍ର୍ୟା ରାଷ୍ଟ୍ରୋଦ୍ଭଗ୍ରେ ପ୍ରଥମାୟ ଜନୁଷ୍ଠେ ଭୁବନେଷ୍ଟାଃ ।

ତସ୍ମା ଏତଂ ସୁରୁତଂ ହ୍ୱାରମହ୍ୟଂ ଘର୍ମଂ ଶ୍ରୀଶନ୍ତୁ ପ୍ରଥମାୟ ଧାସ୍ୟବେ ॥୨॥

ପ୍ର ଯୋ ଜଜ୍ଞେ ବିଦ୍ୱାନସ୍ୟ ବନ୍ଧୁର୍ବିଶ୍ୱା ଦେବାନାଂ ଜନିମା ବିବକ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ରହ୍ମଣ ଉଦ୍ଭଭାର ମଧ୍ୟାନ୍ନିତୈରୁଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱଧା ଅଭି ପ୍ର ତସ୍ମୈ ॥୩॥

ସ ହି ଦିବଃ ସ ପୃଥିବ୍ୟା ଋତସ୍ତା ମହୀ କ୍ଷେମଂ ରୋଦସୀ ଅସ୍ମଭାୟତ୍ ।

ମହାନୁହୀ ଅସ୍ମଭାୟଦ୍ଦି ଜାତୋ ଦ୍ୟାଂ ସଦ୍ମ ପାର୍ଯ୍ୟବଂ ଚ ରଜଃ ॥୪॥

ସ ଭୃଧ୍ୟାଦାଶ୍ଚ ଜନୁଷ୍ଠୋଽଭ୍ୟଗ୍ରଂ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦେବତା ତସ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍ ।

ଅହର୍ଯଜ୍ଞକ୍ରଂ ଜ୍ୟୋତିଷୋ ଜନିଷ୍ଠାଥ ଦ୍ୟୁମନ୍ତୋ ବି ବସନ୍ତୁ ବିପ୍ରାଃ ॥୫॥

ନୂନଂ ତଦସ୍ୟ କାବ୍ୟୋ ହିନୋତି ମହୋ ଦେବସ୍ୟ ପୂର୍ବ୍ୟସ୍ୟ ଧାମ ।

ଏଷ ଜଜ୍ଞେ ବହୁଭିଃ ସାକମିତ୍ୱା ପୂର୍ବେ ଅର୍ଥେ ବିଷିତେ ସସନ୍ତୁ ॥୬॥

ଘୋରଥର୍ବାଣଂ ପିତରଂ ଦେବବନ୍ଧୁଂ ବୃହସ୍ପତିଂ ନମସାବ ଚ ଗଚ୍ଛାତ୍ ।
ତ୍ୱଂ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଜନିତା ଯଥାସଃ କବିର୍ଦେବୋ ନ ଦଭାୟସ୍ତ୍ରଧାବାନ୍ ॥୭॥

=====

(୪୨) ଋଷିଃ - ବେନ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୫, ୭), ପୁର ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୭),
ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ଜଗତୀ । ଦେବତା - ଆତ୍ମା (୧-୮)

=====

ୟ ଆତ୍ମଦା ବଲଦା ଯସ୍ୟ ବିଶ୍ୱ ଉପାସତେ ପ୍ରଶିଷଂ ଯସ୍ୟ ଦେବାଃ ।
ଘୋରସ୍ୟେଶେ ଦ୍ୱିପଦୋ ଯଶ୍ଚତୁଷ୍ପଦଃ କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୧॥

ୟଃ ପ୍ରାଣତୋ ନିମିଷତୋ ମହିତ୍ୱୈକୋ ରାଜା ଜଗତୋ ବଭୂବ ।
ୟସ୍ୟ ଛାୟାମୃତଂ ଯସ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଃ କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୨॥

ୟଂ କ୍ରନ୍ଦସୀ ଅବତଶ୍ଚସ୍ମଭାନେ ଭିୟସାନେ ରୋଦସୀ ଅହୁୟେଥାମ୍ ।
ୟସ୍ୟାସୌ ପତ୍ନା ରଜସୋ ବିମାନଃ କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୩॥

ୟସ୍ୟ ଦୈତ୍ୟୌର୍ବୀ ପୃଥିବୀ ଚ ମହୀ ଯସ୍ୟାଦ ଉର୍ବନ୍ତରିକ୍ଷମ୍ ।
ୟସ୍ୟାସୌ ସୁରୋ ବିତତୋ ମହିତ୍ୱା କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୪॥

ୟସ୍ୟ ବିଶ୍ୱେ ହିମବନ୍ତୋ ମହିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ରେ ଯସ୍ୟ ରସାମିଦାବୁଃ ।
ଇମାଶ୍ଚ ପ୍ରତିଶୋ ଯସ୍ୟ ବାହୁ କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୫॥

ଆପୋ ଅଗ୍ନେ ବିଶ୍ୱମାବନ୍-ଗର୍ଭଂ ଦଧାନା ଅମୃତା ଋତଜ୍ଞାଃ ।
ୟାସୁ ଦେବୀଷ୍ପତି ଦେବ ଆସୀକ୍ଷସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୬॥

ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ନେ ଭୂତସ୍ୟ ଜାତଃ ପତିରେକ ଆସୀତ୍ ।
ସ ଦାଧାର ପୃଥିବୀମୁତ ଦ୍ୟାଂ କସ୍ତେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୭॥

ଆପୋ ବସ୍ତ୍ରଂ ଜନୟନ୍ତୀର୍ଗର୍ଭମଗ୍ରେ ସମୈରୟନ୍ ।

ତସ୍ୟୋତ ଜାୟମାନସ୍ୟୋଲ୍-ବ ଆସୀଦ୍ଧିରଣ୍ୟୟଃ କସ୍ତୈ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥୮॥

(୪୩) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜି (୧), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୪-୬), ଗାୟତ୍ରୀ (୩),

କକୁଭ୍ ଅତୀ ଗର୍ଭା ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ବୃହତୀ । ଦେବତା - ରୁଦ୍ରଃ ବ୍ୟାଘ୍ରଃ ବା (୧-୬)

ଉଦିତସ୍ତୟୋ ଅକ୍ରମନ୍-ବ୍ୟାଘ୍ରଃ ପୁରୁଷୋ ବୃକଃ ।

ହିରୁଗ୍ଧି ଯୁକ୍ତି ସିନ୍ଧବୋ ହିରୁଗ୍-ଦେବୋ ବନୟତିହିରୁଡ୍-ନମନ୍ତ ଶତ୍ରବଃ ॥୧॥

ପରେଶୈତୁ ପଥା ବୃକଃ ପରମେଶୋତ ତସ୍ମରଃ ।

ପରେଣ ଦତ୍ତତୀ ରଞ୍ଜୁଃ ପରେଶାଘାୟୁରର୍ଷତୁ ॥୨॥

ଅକ୍ଷୌଠି ତ ତେ ମୁଖଂ ତ ତେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଜନ୍ମୟାମସି ।

ଆସୁର୍ବାନ୍-ବିଂଶତିଂ ନଖାନ୍ ॥୩॥

ବ୍ୟାଘ୍ରଂ ଦତ୍ତତାଂ ବୟଂ ପ୍ରଥମଂ ଜନ୍ମୟାମସି ।

ଆଦୁ ଷ୍ଟେନମଥୋ ଅହିଂ ଯାତୁଧାନମଥୋ ବୃକମ୍ ॥୪॥

ୟୋ ଅଦ୍ୟ ସ୍ତେନ ଆୟତି ସ ସଂପିଷ୍ଟୋ ଅପାୟତି ।

ପଥାମପଧ୍ଵଂସେନୈଦ୍ଵିନ୍ଦ୍ରୋ ବଜ୍ରେଣ ହନ୍ତ ତମ୍ ॥୫॥

ମୂର୍ଖା ମୃଗସ୍ୟ ଦନ୍ତା ଅପିଶୀର୍ଣ୍ଣା ଉ ପୃଷ୍ଠୟଃ ।

ନିମ୍ନୁକ୍ତେ ଗୋଧା ଭବତୁ ନୀଚାୟୁକ୍ତଶୟୁର୍ମୃଗଃ ॥୬॥

ୟସ୍ତ୍ରଂୟମୋ ନ ବି ଯମୋ ବି ଯମୋ ଯନ୍ନ ସଂୟମଃ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜାଃ ସୋମଜା ଆଥର୍ବଣମସି ବ୍ୟାଘ୍ରଜନ୍ମନମ୍ ॥୭॥

=====

(୪୪) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୩, ୫, ୮), ଭୁବିକ୍ ପୁର ଭଷ୍ମିକ୍ (୪), ଭୁବିକ୍
ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୨) । ଦେବତା - ବନସ୍ପତି (୧-୮)

=====

ୟାଂ ତ୍ବା ଗନ୍ଧର୍ବୋ ଅଞ୍ଜନଦ୍ବରୁଣାୟ ମୃତଭ୍ରଜେ ।
ତାଂ ତ୍ବା ବୟଂ ଖନାମସ୍ୟୋଷଧିଂ ଶେପହର୍ଷଣୀମ୍ ॥୧॥

ଭଦ୍ରଷା ଭଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭଦିଦଂ ମାମକଂ ବଚଃ ।
ଭଦେଜତୁ ପ୍ରଜାପତିର୍ବୃଷା ଶୁଷ୍ମେଣ ବାଜିନା ॥୨॥

ୟଥା ସ୍ଥ ତେ ବିରୋହତୋଽଭିତପ୍ତମିବାନତି ।
ତତସ୍ତେ ଶୁଷ୍ମବଞ୍ଚରମିୟଂ କୃଣୋତ୍ତୋଷଧିଃ ॥୩॥

ଭଞ୍ଜୁଷ୍ମୈଷଧୀନାଂ ସାରା ଋଷଭାଣାମ୍ ।
ସଂ ପୁଂସାମିନ୍ଦ୍ର ବୃଷ୍ଟ୍ୟମସ୍ମିନ୍ନେହି ତନୁବଶିନ୍ ॥୪॥

ଅପାଂ ରସଃ ପ୍ରଥମଜୋଽଥୋ ବନସ୍ପତୀନାମ୍ ।
ଭତ ସୋମସ୍ୟ ଭ୍ରାତାସ୍ତ୍ୟତାର୍ଗମସି ବୃଷ୍ଟ୍ୟମ୍ ॥୫॥

ଅଦ୍ୟାଗ୍ନେ ଅଦ୍ୟ ସବିତରଦ୍ୟ ଦେବି ସରସ୍ବତି ।
ଅଦ୍ୟାସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ପତେ ଧନୁରିବା ତାନୟା ପସଃ ॥୬॥

ଆହଂ ତନୋମି ତେ ପସୋ ଅଧି ଜ୍ୟାମିବ ଧନୁନି ।
କ୍ରମସ୍ପର୍ଶ ଇବ ରୋହିତମନବଗ୍ଲାୟତା ସଦା ॥୭॥

ଅଶ୍ବସ୍ୟାଶ୍ବତରସ୍ୟାଜସ୍ୟ ପେତୃସ୍ୟ ତ ।
ଅଥ ଋଷଭସ୍ୟ ଯେ ବାଜାସ୍ତାନସ୍ମିନ୍ନେହି ତନୁବଶିନ୍ ॥୮॥

(୪୫) ରକ୍ଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧, ୩-୭), ଭୁବିକ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨),
ପୁରସ୍ତାଦ୍ ଜ୍ୟୋତି ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୭) । ଦେବତା - ବୃଷଭଃ ସ୍ୱପନ ଚ (୧-୭)

ସହସ୍ରଶୃଙ୍ଗୋ ବୃଷଭୋ ଯଃ ସମୁଦ୍ରାଦୁଦାତରତ୍ ।
ତେନା ସହସ୍ୟେନା ବୟଂ ନି ଜନାନ୍ନସ୍ତ୍ରାପୟାମସି ॥୧॥

ନ ଭୂମିଂ ବାତୋ ଅତି ବାତି ନାତି ପଶ୍ୟତି କଶ୍ଚନ ।
ତ୍ରିୟଶ୍ଚ ସର୍ବାଃ ସ୍ତ୍ରାପୟ ଶୁନଶ୍ଚେନ୍ଦ୍ରସଖା ଚରନ୍ ॥୨॥

ପ୍ରୋଷ୍ଠେଶୟାସ୍ତଲ୍ଲେଶୟା ନାରୀୟା ବହ୍ୟଶୀବରୀଃ ।
ତ୍ରିୟୋ ଯଃ ପୁଣ୍ୟଗନ୍ଧୟାଃ ସର୍ବାଃ ସ୍ତ୍ରାପୟାମସି ॥୩॥

ଏଜଦେଜଦଜଗ୍ରତଂ ଚକ୍ଷୁଃ ପ୍ରାଣମଜଗ୍ରତମ୍ ।
ଅଜ୍ଞାନ୍ୟଜଗ୍ରତଂ ସର୍ବା ରାତ୍ରୀଶାମତିଶର୍ବରେ ॥୪॥

ୟ ଆସ୍ତେ ଯଶ୍ଚରତି ଯଶ୍ଚ ତିଷ୍ଠନ୍ନିପଶ୍ୟତି ।
ତେଷାଂ ସଂ ଦଧ୍ନୋ ଅକ୍ଷୀଣି ଯଥେଦଂ ହର୍ମ୍ୟଂ ତଥା ॥୫॥

ସ୍ୱପ୍ନ ମାତା ସ୍ୱପ୍ନ ପିତା ସ୍ୱପ୍ନ ଶ୍ୱା ସ୍ୱପ୍ନ ବିଶ୍ୱତିଃ ।
ସ୍ୱପନ୍ନସ୍ତ୍ରୈଃ ଜ୍ଞାତୟଃ ସ୍ୱପ୍ନୟମତିତୋ ଜନଃ ॥୬॥

ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନାଭିକରଣେନ ସର୍ବଂ ନି ସ୍ତ୍ରାପୟା ଜନମ୍ ।
ଓହ୍ନୂର୍ଯମନ୍ୟାନ୍ନସ୍ତ୍ରାପୟାବ୍ୟୁଷଂ ଜାଗୃତାଦହମିନ୍ଦ୍ର ଇବାରିଷ୍ଟୋ ଅକ୍ଷିତଃ ॥୭॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମୋଽବସ୍ଥାବାକଃ ॥

=====

(୪୭) ଋଷିଃ - ଗରୁଡ୍ମାନ | ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୮) | ଦେବତା - ଚକ୍ରକଃ ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତା ଚ (୧-୮)

=====

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଜଞ୍ଜେ ପ୍ରଥମୋ ଦଶଶୀର୍ଷୋ ଦଶାସ୍ୟଃ |
ସ ସୋମଂ ପ୍ରଥମଃ ପପୌ ସ ଚକାରାରସଂ ବିଷମ୍ ||୧||

ୟାବତୀ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ବରିମ୍ଣା ଯାବତ୍ସପ୍ତ ସିନ୍ଧବୋ ବିତଷ୍ଠିରେ |
ବାଚଂ ବିଷସ୍ୟ ଦୂଷଣୀଂ ତାମିତୋ ନିରବାଦିଷମ୍ ||୨||

ସୁପର୍ଣ୍ଣସ୍ତା ଗରୁଡ୍ମାନ୍ୱିଷ ପ୍ରଥମମାବୟତ୍ |
ନାମୀମଦୋ ନାରୁରୁପ ଉତାସ୍ତା ଅଭବଃ ପିତୁଃ ||୩||

ୟସ୍ତ ଆସ୍ୟପୂଜାଞ୍ଜୁରିର୍ବକ୍ରାଜିଦପି ଧନ୍ୱନଃ |
ଅପସ୍ମନ୍ୱସ୍ୟ ଶଲ୍ୟାନ୍ନିରବୋଚମହଂ ବିଷମ୍ ||୪||

ଶଲ୍ୟାନ୍ୱିଷଂ ନିରବୋଚଂ ପ୍ରାଞ୍ଜିନାଦୁତ ପର୍ଣ୍ଣଧେଃ |
ଅପାଷ୍ଟାଞ୍ଜୁଙ୍ଗାନ୍ନୁଲ୍ଲାନାନ୍ନିରବୋଚମହଂ ବିଷମ୍ ||୫||

ଅରସସ୍ତ ଇଷୋ ଶଲ୍ୟୋଽଥୋ ତେ ଅରସଂ ବିଷମ୍ |
ଉତାରସସ୍ୟ ବୃକ୍ଷସ୍ୟ ଧନୁଷ୍ଠେ ଅରସାରସମ୍ ||୬||

ୟେ ଅପୀଷନ୍ୟେ ଅଦିହନ୍ୟ ଆସ୍ୟନ୍ୟେ ଅବାସ୍ତଜନ୍ |
ସର୍ବେ ତେ ବଧ୍ନୟଃ କୃତା ବଧ୍ନିର୍ବିଷଗିରିଃ କୃତଃ ||୭||

ବଧ୍ନୟସ୍ତେ ଖନିତାରୋ ବଧ୍ନିସ୍ତମସ୍ୟୋଷଧେ |
ବଧ୍ନିଃ ସ ପର୍ବତୋ ଗିରିର୍ଯତୋ ଜାତମିଦଂ ବିଷମ୍ ||୮||

=====

(୪୭) ଋଷିଃ - ଗରୁଡ୍ମାନ | ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୩, ୫-୭), ବିରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪) |
ଦେବତା - ବନସ୍ତୁତି (୧-୭)

=====

ବାରିଦଂ ବାରୟାତୈ ବରଣାବତ୍ୟାମଧି |
ତତ୍ରାମୃତସ୍ୟାସିକ୍ତଂ ତେନା ତେ ବାରୟେ ବିଷମ୍ ||୧||

ଅରସଂ ପ୍ରାଚ୍ୟଂ ବିଷମରସଂ ଯଦୁଦୀଚ୍ୟମ୍ |
ଅଥେଦମଧରାଚ୍ୟଂ କରମ୍ବେଣ ବି କଳ୍ପତେ ||୨||

କରମ୍ଭଂ କୃତ୍ବା ତିର୍ଯ୍ୟଂ ପୀବସ୍ତ୍ରାକମୁଦାରଥମ୍ |
ସୁଧା କିଲ ତ୍ବା ଦୁଷ୍ଟନୋ ଜଷିବାହ୍ନସ ନ ରୁରୁପଃ ||୩||

ବି ତେ ମଦଂ ମଦାବତି ଶରମିବ ପାତୟାମସି |
ପ୍ର ତ୍ବା ଚରୁମିବ ଯେଷକ୍ତଂ ବଚସା ସ୍ଥାପୟାମସି ||୪||

ପରି ଗ୍ରାମମିବାଚିତଂ ବଚସା ସ୍ଥାପୟାମସି |
ତିଷ୍ଠା ବୃକ୍ଷ ଇବ ସ୍ଥାମ୍ନ୍ୟତ୍ରିଷାତେ ନ ରୁରୁପଃ ||୫||

ପବସ୍ତୈସ୍ତ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟକ୍ରୀଣନ୍ ଦୁର୍ଗେଭିରଜିନୈରୁତ |
ପ୍ରକ୍ରୀରସି ତ୍ବମୋଷଧ୍ୟେତ୍ରିଷାତେ ନ ରୁରୁପଃ ||୬||

ଅନାପ୍ତା ଯେ ବଃ ପ୍ରଥମା ଯାନି କର୍ମାଣି ଚକ୍ରିରେ |
ବୀରାନୋ ଅତ୍ର ମା ଦଭକ୍ତଦ୍ୱ ଏତତ୍-ପୁରୋ ଦଧେ ||୭||

(୪୮) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରା । ଛନ୍ଦ - ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧, ୭), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୪, ୬),
ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩), ବିରାଟ୍ ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜି (୫) । ଦେବତା - ଚନ୍ଦ୍ରମା ଆପଃ ଚ (୧-୭)

ଭୂତୋ ଭୂତେଷୁ ପୟ ଆ ଦଧାତି ସ ଭୂତାନାମଧିପତିର୍ଭୂବ ।
ତସ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଶ୍ଚରତି ରାଜସୂୟଂ ସ ରାଜା ରାଜ୍ୟମନୁ ମନ୍ୟତାମିଦମ୍ ॥୧॥

ଅଭି ପ୍ରେହି ମାପ ବେନ ଉଗ୍ରଶ୍ରେଷ୍ଠା ସପତ୍ନହା ।
ଆ ତିଷ୍ଠ ମିତ୍ରବର୍ଧନ ତୁଭ୍ୟଂ ଦେବା ଅଧି ବ୍ରୁବନ୍ ॥୨॥

ଆତିଷ୍ଠନ୍ତଂ ପରି ବିଶ୍ଵେ ଅଭୂଷଂ କ୍ରିୟଂ ବସାନଶ୍ଚରତି ସ୍ଵରୋଚିଃ ।
ମହତ୍ତଦ୍ଵିଷ୍ଣୋ ଅସୁରସ୍ୟ ନାମା ବିଶ୍ଵରୂପୋ ଅମୃତାନି ତସ୍ମୈ ॥୩॥

ବ୍ୟାଘ୍ରୋ ଅଧି ବୈୟାଘ୍ନେ ବି କ୍ରମସ୍ତ ଦିଶୋ ମହୀଃ ।
ବିଶସ୍ତା ସର୍ବା ବାଞ୍ଛନ୍ତାପୋ ଦିବ୍ୟାଃ ପୟସ୍ଵତୀଃ ॥୪॥

ୟା ଆପୋ ଦିବ୍ୟାଃ ପୟସା ମଦନ୍ତ୍ୟନ୍ତରିକ୍ଷ ଉତ ବା ପୃଥିବ୍ୟାମ୍ ।
ତାସାଂ ତ୍ଵା ସର୍ବାସାମପାମତି ଶିଞ୍ଜାମି ବର୍ଚସା ॥୫॥

ଅଭି ତ୍ଵା ବର୍ଚସାସିଚନ୍ନାପୋ ଦିବ୍ୟାଃ ପୟସ୍ଵତୀହି ।
ୟଥାସୋ ମିତ୍ରବର୍ଧନସ୍ତଥା ତ୍ଵା ସବିତା କରତ୍ ॥୬॥

ଏନା ବ୍ୟାଘ୍ରଂ ପରିଷସ୍ତଜାନାଃ ସିଂହଂ ହିନ୍ଦୁକ୍ତି ମହତେ ସୌଭଗାୟ ।
ସମୁଦ୍ରଂ ନ ସୁଭୁବସ୍ତସ୍ମିବାଂସଂ ମର୍ମୃଜ୍ୟନ୍ତେ ଦ୍ଵୀପିନମୟୁକ୍ତଃ ॥୭॥

=====

(୪୮) ରକ୍ଷିଃ - ଭୃଗୁ । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧, ୪-୧୦), କକୁଭ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜି (୩) ।
ଦେବତା - ତ୍ରେକାକୁଦାଞ୍ଜନଂ (୧-୭)

=====

ଏହି ଜୀବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାଣଂ ପର୍ବତସ୍ୟାସ୍ୟକ୍ଷ୍ୟମ୍ ।

ବିଶ୍ୱେତିର୍ଦେବୈର୍ଦତ୍ତଂ ପରିପିର୍ଜୀବନାୟ କମ୍ ॥୧॥

ପରିପାଣଂ ପୁରୁଷାଣାଂ ପରିପାଣଂ ଗବାମସି ।

ଅଶ୍ୱାନାମର୍ବତାଂ ପରିପାଣାୟ ତସ୍ମିଷେ ॥୨॥

ଉତାସି ପରିପାଣଂ ଯାତୁଜନ୍ମନମାଞ୍ଜନ ।

ଉତାମୃତସ୍ୟ ତ୍ୱଂ ବେଭ୍ୱାଥୋ ଅସି ଜୀବଭୋଜନମଥୋ ହରିତଭେଷଜମ୍ ॥୩॥

ୟସ୍ୟାଞ୍ଜନ ପ୍ରସର୍ପସ୍ୟଙ୍ଗମଙ୍ଗଂ ପରୁଷ୍ଟରୁଃ ।

ତତୋ ଯୁଷ୍ମଂ ବି ବାଧସ ଉଗ୍ରୋ ମଧ୍ୟମଶୀରିବ ॥୪॥

ନୈନଂ ପ୍ରାପ୍ନୋତି ଶପଥୋ ନ କୃତ୍ୟା ନାଭିଶୋଚନମ୍ ।

ନୈନଂ ବିଷ୍ଣୁମଶ୍ୱତେ ଯସ୍ତା ବିଭର୍ତ୍ୟାଞ୍ଜନ ॥୫॥

ଅସନ୍ନନ୍ୟାଦୁଷ୍ପୃନ୍ୟାଦୁଷ୍ପୃତାଛମଲାଦୁତ ।

ଦୁର୍ହାର୍ଦ୍ଦଶ୍ଚକ୍ଷୁଷୋ ଘୋରାଉସ୍ମାନଃ ପାହ୍ୟାଞ୍ଜନ ॥୬॥

ଇଦଂ ବିଦ୍ୱାନାଞ୍ଜନ ସତ୍ୟଂ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ନାନୃତମ୍ ।

ସନେୟମଶ୍ୱଂ ଗାମହମାତ୍ମାନଂ ତବ ପୁରୁଷ ॥୭॥

ତ୍ରୟୋ ଦାସା ଆଞ୍ଜନସ୍ୟ ତକ୍ତା ବଲ୍ଲାସ ଆଦହିଃ ।

ବର୍ଷିଷ୍ଠଃ ପର୍ବତାନାଂ ତ୍ରିକକୁନ୍ନାମ ତେ ପିତା ॥୮॥

ଯଦାଞ୍ଜନଂ ତ୍ରେକକୁଦଂ ଜାତଂ ହିମବତସ୍ତ୍ବରି ।
ୟାତୁଂଶ୍ଚ ସର୍ବାଞ୍ଜମ୍ବୟସ୍ତର୍ବାଶ୍ଚ ଯାତୁଧାନଃ ॥୯॥

ୟଦି ବାସି ତ୍ରେକକୁଦଂ ଯଦି ଯାମୁନମୁଚ୍ୟସେ ।
ଉତ୍ତେ ତେ ଉଦ୍ରେ ନାମ୍ନୀ ତାଭ୍ୟାଂ ନଃ ପାହ୍ୟାଞ୍ଜନ ॥୧୦॥

=====

(୪।୧୦) ରକ୍ଷିଃ - ଅଧର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୫) ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜି (୭),
ପଞ୍ଚପଦା ପୁର ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଶକ୍ବରୀ (୭) । ଦେବତା - ଶଙ୍ଖମଣିଃ କୃଶନଃ (୧-୭)

=====

ବାତାଞ୍ଜାତୋ ଅନ୍ତରିକ୍ଷାଦ୍ବିଦ୍ୟୁତୋ ଜ୍ୟୋତିଷସ୍ତ୍ବରି ।
ସ ନୋ ହିରଣ୍ୟଜାଃ ଶଙ୍ଖଃ କୃଶନଃ ପାତୁଂହସଃ ॥୧॥

ୟୋ ଅଗ୍ରତୋ ରୋଚନାନାଂ ସମୁଦ୍ରାଦଧି ଜଞ୍ଜିଷେ ।
ଶଙ୍ଖେନ ହତ୍ବା ରକ୍ଷାଂସ୍ୟତ୍ରିଣୋ ବି ଷହାମହେ ॥୨॥

ଶଙ୍ଖେନାମୀବାମମତିଂ ଶଙ୍ଖେନୋତ ସଦାନୁଃ ।
ଶଙ୍ଖୋ ନୋ ବିଶ୍ବଭେଷଜଃ କୃଶନଃ ପାତୁଂହସଃ ॥୩॥

ଦିବି ଜାତଃ ସମୁଦ୍ରଜଃ ସିନ୍ଧୁତସ୍ତ୍ୟୟାତୁତଃ ।
ସ ନୋ ହିରଣ୍ୟଜାଃ ଶଙ୍ଖ ଆୟୁଷ୍ତତରଣୋ ମଣିଃ ॥୪॥

ସମୁଦ୍ରାଞ୍ଜାତୋ ମଣିର୍ବୃତ୍ରାଞ୍ଜାତୋ ଦିବାକରଃ ।
ସୋ ଅସ୍ମାନ୍ନସର୍ବତଃ ପାତୁ ହେତ୍ୟା ଦେବାସୁରେଭ୍ୟଃ ॥୫॥

ହିରଣ୍ୟାନାମେକୋଽସି ସୋମାତ୍ମମଧି ଜଞ୍ଜିଷେ ।
ରଥେ ତ୍ବମସି ଦର୍ଶତ ଇଷ୍ପୟୌ ରୋଚନସ୍ତ୍ବଂ ପ୍ର ଶ ଆୟୁଷି ତାରିଷତ୍ ॥୬॥

ଦେବାନାମସ୍ତ୍ରୀ କୃଷ୍ଣନ୍ ବଭୂବ ତଦାତ୍ମନ୍ତରତ୍ୟୟଃ ।

ତତ୍ତ୍ଵେ ବଧ୍ନାମ୍ୟାୟୁଷେ ବର୍ଚ୍ଚସେ ବଲ୍ଲୀୟା ଦୀର୍ଘାୟୁତ୍ଵାୟ ଶତଶାରଦାୟ କାର୍ଗନ୍ଧସ୍ତାତି ରକ୍ଷତୁ ॥୭॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୪।୧୧) ଋଷିଃ - ଭୃଗୁଜିରା । ଛନ୍ଦ - ଜଗତୀ (୧, ୪) ଭୂରିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩, ୫-୬),
ତ୍ର୍ୟାବସାନା ଷପ୍ପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଗର୍ଭା ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ଜଗତୀ ନିରୂତ୍ ଶକ୍ଵରୀ (୭), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୮-୧୨)
। ଦେବତା - ଇନ୍ଦ୍ରରୂପୋଽନନ୍ତରାନ୍ (୧-୧୨)

=====

ଅନନ୍ତାନ୍ତାଧାର ପୃଥିବୀମୁତ ଦ୍ୟାମନନ୍ତାନ୍ତାଧାରୋର୍ବହ୍ନିଷମ୍ ।

ଅନନ୍ତାନ୍ତାଧାର ପ୍ରତିଶଃ ଷଡୁର୍ବୀରନନ୍ତାନ୍ତାନ୍ତାନ୍ତୁ ଭୁବନମା ବିବେଶ ॥୧॥

ଅନନ୍ତାନିନ୍ଦ୍ରଃ ସ ପଶୁଭ୍ୟୋ ବି ଚକ୍ଷେ ତ୍ରୟାଂ ଛକ୍ରୋ ବି ମିମୀତେ ଅଧୁନଃ ।

ଭୂତଂ ଭବିଷ୍ୟଦ୍-ଭୁବନା ଦୁହାନଃ ସର୍ବା ଦେବାନାଂ ଚରତି ବ୍ରତାନି ॥୨॥

ଇନ୍ଦ୍ରୋ ଜାତୋ ମନୁଷ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ତର୍ଜମସ୍ତପ୍ତଶ୍ଚରତି ଶୋଶୁତାନଃ ।

ସୁପ୍ରଜାଃ ସହସ୍ର ଉଦାରେ ନ ସର୍ଷଦ୍ୟୋ ନାଶ୍ମୀୟାଦନତୁହୋ ବିଜାନନ୍ ॥୩॥

ଅନନ୍ତାନ୍ତୁହେ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକ ଐନଂ ପ୍ୟାୟନ୍ତି ପବମାନଃ ପୁରସ୍ତାତ୍ ।

ପର୍ଜନ୍ୟୋ ଧାରା ମରୁତ ଉଧୋ ଅସ୍ୟ ଯଜ୍ଞଃ ପୟୋ ଦକ୍ଷିଣା ଦୋହୋ ଅସ୍ୟ ॥୪॥

ୟସ୍ୟ ନେଶେ ଯଜ୍ଞପତିର୍ନ ଯଜ୍ଞୋ ନାସ୍ୟ ଦାତେଶେ ନ ପ୍ରତିଗ୍ରହୀତା ।

ୟୋ ବିଶ୍ଵଜିଦ୍ଵିଶ୍ଵତ୍ତ୍ଵିଶ୍ଵକର୍ମା ଘର୍ମଂ ନୋ ବ୍ରୁତ ଯତମଶ୍ଚତୁଷ୍ଟାତ୍ ॥୫॥

ୟେନ ଦେବାଃ ସ୍ଵରାରୁରୁହ୍ନିତ୍ଵା ଶରୀରମମୃତସ୍ୟ ନାଭିମ୍ ।

ତେନ ଗେଷ୍ଠ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକଂ ଘର୍ମସ୍ୟ ବ୍ରତେନ ତପସା ଯଶସ୍ୟବଃ ॥୬॥

ଇନ୍ଦ୍ରୋ ରୂପେଶାନ୍ତ୍ରୀର୍ବହେନ ପ୍ରଜାପତିଃ ପରମେଷ୍ଠୀ ବିରାଟ୍ ।
ବିଶ୍ଵାନରେ ଅକ୍ରମତ ବୈଶ୍ଵାନରେ ଅକ୍ରମତାନଦୁହ୍ୟକ୍ରମତ ।
ସୋଽଦୃଂହୟତ ସୋଽଧାରୟତ ॥୭॥

ମଧ୍ୟମେତଦନଦୁହୋ ଯୁତ୍ରିଷ ବହ ଆହିତଃ ।
ଏତାବଦସ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନଂ ଯୁବାନ୍ପ୍ରତ୍ୟତ୍ ସମାହିତଃ ॥୮॥

ଘ୍ନୋ ବେଦାନଦୁହୋ ଦୋହାନ୍ସପ୍ତାନୁପଦସ୍ବତଃ ।
ପ୍ରଜାଂ ତ ଲୋକଂ ତାପ୍ନୋତି ତଥା ସପ୍ତରଷଘ୍ନୋ ବିଦୁଃ ॥୯॥

ପଦ୍-ଭିଃ ସେଦିମବକ୍ରାମନ୍ନିରାଂ ଜଘାଭିରୁତ୍-ଶିଦନ୍ ।
ସ୍ରମେଶାନନ୍ଦ୍ବାନ୍-କୀଲାଲଂ କୀନାଶଶ୍ଵାଭି ଗଚ୍ଛତଃ ॥୧୦॥

ଦ୍ଵାଦଶ ବା ଏତା ରାତ୍ରୀର୍ବ୍ରତ୍ୟା ଆଦୁଃ ପ୍ରଜାପତେଃ ।
ତତ୍ରୋପ ବ୍ରହ୍ମ ଘ୍ନୋ ବେଦ ତଦ୍ଵା ଅନଦୁହୋ ବ୍ରତମ୍ ॥୧୧॥

ଦୁହେ ସାୟଂ ଦୁହେ ପ୍ରାତର୍ଦୁହେ ମଧ୍ୟାଂଦିନଂ ପରି ।
ଦୋହା ଘ୍ନୋ ଅସ୍ୟ ସଂୟନ୍ତି ତାନ୍ନିଦ୍ଵାନୁପଦସ୍ବତଃ ॥୧୨॥

=====

(୪।୧୨) ଋଷିଃ - ଋତୁ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ (୧) ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୫),

ତ୍ରିପଦା ଯୁବମଧ୍ୟା ଭୂରିକ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୬), ବୃହତୀ (୭) । ଦେବତା - ବନୟତି (୧-୭)

=====

ରୋହଣ୍ୟସି ରୋହଣ୍ୟସ୍ନୁଶ୍ଚିନ୍ନସ୍ୟ ରୋହଣୀ ।
ରୋହଘ୍ନେଦମରୁକ୍ଷତି ॥୧॥

ୟତ୍ତେ ରିଷ୍ଟଂ ଯତ୍ତେ ଦ୍ୟୁତ୍ତମସ୍ତ୍ରି ପେଷ୍ଟଂ ତ ଆତ୍ମନି ।
ଧାତା ତଦ୍-ଭଦ୍ରୟା ପୁନଃ ସଂ ଦଧପ୍ତରୁଷା ପରୁଃ ॥୨॥

ସଂ ତେ ମଞ୍ଜା ମଞ୍ଜା ଭବତୁ ସମୁ ତେ ପରୁଷା ପରୁଃ ।

ସଂ ତେ ମାଂସସ୍ୟ ବିସ୍ତ୍ରସ୍ତଂ ସମସ୍ତ୍ୟପି ରୋହତୁ ॥୩॥

ମଞ୍ଜା ମଞ୍ଜା ସଂ ଧୀୟତାଂ ଚର୍ମଣା ଚର୍ମ ରୋହତୁ ।

ଅସ୍ତୃକ୍ତେ ଅସ୍ତି ରୋହତୁ ମାଂସଂ ମାଂସେନ ରୋହତୁ ॥୪॥

ଲୋମ ଲୋମ୍ନା ସଂ କଳ୍ପୟା ତ୍ୱତା ସଂ କଳ୍ପୟା ତ୍ୱଚମ୍ ।

ଅସ୍ତୃକ୍ତେ ଅସ୍ତି ରୋହତୁ ଛିନ୍ନଂ ସଂ ଧେହ୍ୟୋଷଧେ ॥୫॥

ସ ଉଷ୍ମିଷ୍ଠ ପ୍ରେହି ପ୍ର ଦ୍ରବ ରଥଃ ସୁଚକ୍ରଃ ସୁପବିଃ ସୁନାଭିଃ ।

ପ୍ରତି ତିଷ୍ଠୋର୍ଧ୍ୱଃ ॥୬॥

ୟଦି କର୍ତ୍ତଂ ପତିତ୍ୱା ସଂଶଗ୍ରେ ଯଦି ବାଶ୍ମା ପ୍ରହୃତୋ ଜଘାନ ।

ରତୁ ରଥସ୍ୟୋବାଜ୍ଞାନି ସଂ ଦଧତୁରୁଷା ପରୁଃ ॥୭॥

=====

(୪।୧୩) ରକ୍ଷିଃ - ଶକ୍ତାତି । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୭) । ଦେବତା - ବିଶ୍ୱେଦେବାଃ (୧-୭)

=====

ଉତ ଦେବା ଅବହିତଂ ଦେବା ଉନ୍ନୟା ପୁନଃ ।

ଉତାଗନ୍ତୁକ୍ଷୁଂ ଦେବା ଦେବା ଜୀବୟା ପୁନଃ ॥୧॥

ଦ୍ୱାବିମୌ ବାତୌ ବାତ ଆ ସିନ୍ଧୋରା ପରାବତଃ ।

ଦକ୍ଷଂ ତେ ଅନ୍ୟ ଆବାତୁ ବ୍ୟନ୍ୟୋ ବାତୁ ଯଦ୍ରପଃ ॥୨॥

ଆ ବାତ ବାହି ଭେଷଜଂ ବି ବାତ ବାହି ଯଦ୍ରପଃ ।

ତ୍ୱଂ ହି ବିଶ୍ୱଭେଷଜ ଦେବାନାଂ ଦୂତ ଇୟସେ ॥୩॥

ତ୍ରାୟନ୍ତାମିମଂ ଦେବାସ୍ତ୍ରାୟନ୍ତାଂ ମରୁତାଂ ଗଣାଃ ।

ତ୍ରାୟନ୍ତାଂ ବିଶ୍ୱା ଭୂତାନି ଯଥାୟମରପା ଅସତ୍ ॥୪॥

ଆ ତ୍ବାଗମଂ ଶଂତାତିଭିରଥୋ ଅରିଷ୍ଟତାତିଭିଃ ।
ଦକ୍ଷଂ ତ ଉଗ୍ରମାଭାରିଷଂ ପରା ଯକ୍ଷ୍ମଂ ସୁବାମି ତେ ॥୫॥

ଅୟଂ ମେ ହସ୍ତୋ ଭଗବାନୟଂ ମେ ଭଗବତ୍ତରଃ ।
ଅୟଂ ମେ ବିଶ୍ୱଭେଷଜୋଽୟଂ ଶିବାଭିମର୍ଶନଃ ॥୬॥

ହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ଦଶଶାଖାଭ୍ୟାଂ ଜିହ୍ୱା ବାଚଃ ପୁରୋଗବୀ ।
ଅନାମୟିତୁଭ୍ୟାଂ ହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ତାଭ୍ୟାଂ ଦ୍ୱାଭି ମୃଣାମସି ॥୭॥

=====

(୪।୧୪) ରକ୍ଷିଃ - ଭୃଗୁ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧, ୫-୭), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୪), ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜି (୩),
ଜଗତୀ (୬, ୯), ପଞ୍ଚପଦା ଅତିଶକ୍ତୀ । ଦେବତା - ଅଗ୍ନିଃ ଆଜ୍ୟମ୍ (୧-୯)

=====

ଅଜୋ ହ୍ୟଗ୍ନେରଜନିଷ୍ଠ ଶୋକାସ୍ତୋ ଅପଶ୍ୟନ୍ତନିତାରମଗ୍ନେ ।
ତେନ ଦେବା ଦେବତାମଗ୍ର ଆୟକ୍ତେନ ରୋହାନ୍ନୁରୁଦ୍ରମୈଧ୍ୟାସଃ ॥୧॥

କ୍ରମଧ୍ୱମଗ୍ନିନା ନାକମୁଖ୍ୟାନ୍ ହସ୍ତେଷୁ ବିଭ୍ରତଃ ।
ଦିବସ୍ତୃଷ୍ଠଂ ସ୍ୱର୍ଗତ୍ୱା ମିଶ୍ରା ଦେବେଭିରାଧୁମ୍ ॥୨॥

ପୃଷ୍ଠାତ୍-ପୃଥିବ୍ୟା ଅହମନ୍ତରିକ୍ଷମାରୁହମନ୍ତରିକ୍ଷାଦିବମାରୁହମ୍ ।
ଦିବୋ ନାକସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠାସ୍ତର୍ଜ୍ୟୋତିରଗାମହମ୍ ॥୩॥

ସ୍ୱର୍ଯକ୍ତୋ ନାପେକ୍ଷନ୍ତ ଆ ଦ୍ୟାଂ ରୋହନ୍ତି ରୋଦସୀ ।
ୟଞ୍ଜଂ ଯେ ବିଶ୍ୱତୋଧାରଂ ସୁବିଦ୍ୱାଂସୋ ବିତେନିରେ ॥୪॥

ଅଗ୍ନେ ପ୍ରେହି ପ୍ରଥମୋ ଦେବତାନାଂ ଚକ୍ଷୁର୍ଦେବାନାମୁତ ମାନୁଷାନାମ୍ ।
ଇୟକ୍ଷମାଶା ଭୃଗୁଭିଃ ସଜୋଷାଃ ସ୍ୱର୍ଯକ୍ତ ଯଜମାନାଃ ସ୍ୱସ୍ତି ॥୫॥

ଅଜମନନ୍ତ୍ରୀ ପୟସା ଘୃତେନ ଦିବ୍ୟଂ ସୁପର୍ନଂ ପୟସଂ ବୃହତ୍ତମ୍ ।
ତେନ ଗେଷ୍ଠ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକଂ ସ୍ୱରାରୋହନ୍ତୋ ଅଭି ନାକମୁତ୍ତମମ୍ ॥୭॥

ପଞ୍ଚୋଦନଂ ପଞ୍ଚଭିରକ୍ଷୁଲିଭିର୍ଦର୍ବୋଽଞ୍ଜର ପଞ୍ଚଧୈତମୋଦନମ୍ ।
ପ୍ରାଚ୍ୟାଂ ଦିଶି ଶିରୋ ଅଜସ୍ୟ ଧେହି ଦକ୍ଷିଣାୟାଂ ଦିଶି ଦକ୍ଷିଣଂ ଧେହି ପାର୍ଶ୍ୱମ୍ ॥୮॥

ପ୍ରତୀଚ୍ୟାଂ ଦିଶି ଭସଦମସ୍ୟ ଧେଦୁ୍ୟଭରସ୍ୟାଂ ଦିଶୁ୍ୟଭରଂ ଧେହି ପାର୍ଶ୍ୱମ୍ ।
ଉର୍ଧ୍ୱାୟାଂ ଦିଶ୍ୟଜସ୍ୟାନୁକଂ ଧେହି ଦିଶି ପୁରାୟାଂ ଧେହି ପାଜସ୍ୟମନ୍ତ୍ରରିକ୍ଷେ ମଧ୍ୟତୋ ମଧ୍ୟମସ୍ୟ ॥୯॥

ଶୃତମଜଂ ଶୃତୟା ପ୍ରୋର୍ଣ୍ଣୁହି ତ୍ୱଚା ସର୍ବୈରଞ୍ଜୈଃ ସଂଭୃତଂ ବିଶ୍ୱରୂପମ୍ ।
ସ ଉତ୍ତିଷ୍ଠେତୋ ଅଭି ନାକମୁତ୍ତମଂ ପଦ୍-ଭିଷ୍ମତୁର୍ଭିଃ ପ୍ରତି ତିଷ୍ଠ ଦିକ୍ଷୁ ॥୧୦॥

=====

(୪।୧୫) ରକ୍ଷିଃ - ଅଧର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୧-୨, ୫), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩, ୬, ୧୧, ୧୨),
ବିରାଟ୍ ପୁରସ୍ତାଦ୍ ବୃହତୀ (୪), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୭-୮, ୧୩-୧୪), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜି (୯), ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍
(୧୦), ପଞ୍ଚପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଗର୍ଭା ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୨), ଶଂକୁମତ୍ୟନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୫) । ଦେବତା -
ସର୍ବା ଦିଶଃ (୧), ବୀରୁଧଃ (୨-୩), ମାରୁତପର୍ଜନ୍ୟାଃ (୪), ମରୁତଃ (୫-୯), ଅଗ୍ନିଃ (୧୦),
ସ୍ତନୟିତୁଃ, ପ୍ରଜାପତିଃ (୧୧), ବରୁଣଃ (୧୨), ମଣ୍ଡୁକାଃ ପିତରଶ୍ଚ (୧୩-୧୫), ବାତଃ (୧୬)

=====

ସମୁପ୍ତତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦିଶୋ ନଭସ୍ୱତୀଃ ସମଭ୍ରାଣି ବାତଜୁତାନି ଯନ୍ତୁ ।
ମହରକ୍ଷଭସ୍ୟ ନଦତୋ ନଭସ୍ୱତୋ ବାଗ୍ରା ଆପଃ ପୃଥିବୀଂ ତର୍ପୟନ୍ତୁ ॥୧॥

ସମୀକ୍ଷୟନ୍ତୁ ତବିଷାଃ ସୁଦାନବୋଽପାଂ ରସା ଓଷଧୀଭିଃ ସଚକ୍ରାମ୍ ।
ବର୍ଷସ୍ୟ ସର୍ଗା ମହୟନ୍ତୁ ଭୂମିଂ ପୃଥଗ୍ଜାୟନ୍ତାମୋଷଧୟ୍ନୋ ବିଶ୍ୱରୂପାଃ ॥୨॥

ସମୀକ୍ଷୟନ୍ତୁ ଗାୟତୋ ନଭାଂସ୍ୟପାଂ ବେଗାସଃ ପୃଥଗ୍ବୁଦ୍ଧିଜକ୍ରାମ୍ ।
ବର୍ଷସ୍ୟ ସର୍ଗା ମହୟନ୍ତୁ ଭୂମିଂ ପୃଥଗ୍ଜାୟନ୍ତାଂ ବୀରୁଧୋ ବିଶ୍ୱରୂପାଃ ॥୩॥

ଗଣାସ୍ତୋପ ଗାୟନ୍ତ ମାରୁତାଃ ପର୍ଜନ୍ୟ ଘୋଷିଣଃ ପୃଥକ୍ ।
ସର୍ଗା ବର୍ଷସ୍ୟ ବର୍ଷତୋ ବର୍ଷନ୍ତ ପୃଥିବୀମନ୍ ॥୪॥

ଉଦୀରୟତ ମରୁତଃ ସମୁଦ୍ରତସ୍ତେଷୋ ଅକୌ ନଭ ଉପାତୟାଥ ।
ମହରଷଭସ୍ୟ ନଦତୋ ନଭସ୍ତତୋ ବାଗ୍ରା ଆପଃ ପୃଥିବୀଂ ତର୍ପୟନ୍ତ ॥୫॥

ଅଭି କ୍ରନ୍ଦ ସ୍ତନୟାଦ୍ୟୋଦଧିଂ ଭୂମିଂ ପର୍ଜନ୍ୟ ପୟସା ସମତ୍-ଭ୍ରି ।
ତ୍ୱୟା ସୃଷ୍ଟଂ ବହୁଲମୈତୁ ବର୍ଷମାଶାରେଷୀ କୃଶଗୁରେତ୍ତସ୍ତମ୍ ॥୬॥

ସଂ ବୋଽବନ୍ତ ସୁଦାନବ ଉସ୍ରା ଅଜଗରା ଉତ ।
ମରୁଦ୍-ଭିଃ ପ୍ରତ୍ୟତା ମେଘା ବର୍ଷନ୍ତ ପୃଥିବୀମନ୍ ॥୭॥

ଆଶାମାଶାଂ ବି ଦ୍ୟୋତତାଂ ବାତା ବାନ୍ତ ଦିଶୋଦିଶଃ ।
ମରୁଦ୍-ଭିଃ ପ୍ରତ୍ୟତା ମେଘାଃ ସଂ ଯନ୍ତ ପୃଥିବୀମନ୍ ॥୮॥

ଆପୋ ବିଦ୍ୟୁଦଭ୍ରଂ ବର୍ଷଂ ସଂ ବୋଽବନ୍ତ ସୁଦାନବ ଉସ୍ରା ଅଜଗରା ଉତ ।
ମରୁଦ୍-ଭିଃ ପ୍ରତ୍ୟତା ମେଘାଃ ପ୍ରାବନ୍ତ ପୃଥିବୀମନ୍ ॥୯॥

ଅପାମଗ୍ନିସ୍ତନୁଭିଃ ସଂବିଦାନୋ ଯ ଓଷଧୀନାମଧିପା ବଭୂବ ।
ସ ନୋ ବର୍ଷଂ ବନ୍ତୁତାଂ ଜାତବେଦାଃ ପ୍ରାଣଂ ପ୍ରଜାଭ୍ୟୋ ଅମୃତଂ ଦିବସ୍ତରି ॥୧୦॥

ପ୍ରଜାପତିଃ ସଲିଲାଦା ସମୁଦ୍ରାଦାପ ଇରୟନ୍ତୁଦଧିମର୍ଦୟାତି ।
ପ୍ର ପ୍ୟାୟତାଂ ବୃଷ୍ଣୋ ଅଶ୍ୱସ୍ୟ ରେତୋଽର୍ବାତେତେନ ସ୍ତନୟିତୁନେହି ॥୧୧॥

ଅପୋ ନିଷିଞ୍ଜନ୍ତସୁରଃ ପିତା ନଃ ଶ୍ୱସନ୍ତ ଗର୍ଗରା ଅପାଂ ବରୁଣାବ ନୀଚୀରପଃ ସୃଜ ।
ବଦନ୍ତ ପୃଶ୍ନିବାହବୋ ମଣ୍ଡୁକା ଇରିଣାନୁ ॥୧୨॥

ସଂବସ୍ତରଂ ଶଶୟାନା ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରତଚାରିଣଃ ।
ବାଚଂ ପର୍ଜନ୍ୟଜିହିତାଂ ପ୍ର ମଣ୍ଡୁକା ଅବାଦିଷୁଃ ॥୧୩॥

ଉପପ୍ରବଦ ମଣ୍ଡୁକି ବର୍ଷମା ବଦ ତାହୁରି ।
ମଧ୍ୟେ ହ୍ରଦସ୍ୟ ପ୍ଲବସ୍ତୁ ବିଗୃହ୍ୟ ଚତୁରଃ ପଦଃ ॥୧୪॥

ଖଣ୍ଡୁଖାଣାଇ ଖୈମଖାଣାଇ ମଧ୍ୟେ ତହୁରି ।
ବର୍ଷଂ ବନ୍ଧୁଧ୍ଵଂ ପିତରୋ ମରୁତାଂ ମନ ଇଚ୍ଛତ ॥୧୫॥

ମହାନ୍ତଂ କୋଶମୁଦତାଭି ଶିଞ୍ଜି ସବିଦ୍ୟତଂ ଭବତୁ ବାତୁ ବାତଃ ।
ତନ୍ମତାଂ ଯଜ୍ଞଂ ବହୁଧା ବିସୃଷ୍ଟା ଆନନ୍ଦିନୀରୋଷଧୟୋ ଭବନ୍ତୁ ॥୧୬॥

॥ ଇତି ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

=====

(୪।୧୭) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୪, ୬), ଭୁବିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୫),
ଜଗତୀ (୭), ତ୍ରିପାନ୍ଥହାବୃହତୀ (୮), ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୯) । ଦେବତା - ବରୁଣଃ (୧-୯)

=====

ବୃହନ୍ନେଷାମଧିଷ୍ଠାତା ଅଦ୍ଭିକାଦିବ ପଶ୍ୟତି ।
ୟଂ ସ୍ତ୍ରୀୟନ୍ମନ୍ୟତେ ଚରନ୍ତସର୍ବଂ ଦେବା ଇଦଂ ବିଦୁଃ ॥୧॥

ୟସ୍ତ୍ରିଷ୍ଠତି ଚରତି ଯଶ୍ଚ ବଞ୍ଚତି ଯୋ ନିଲାୟଂ ଚରତି ଯଃ ପ୍ରତଙ୍ଗମ୍ ।
ଦୌ ସଂନିଷଦ୍ୟ ଯନ୍ମନ୍ତୟେତେ ରାଜା ତଦ୍ଵେଦ ବରୁଣସ୍ତୃତୀୟଃ ॥୨॥

ଉତେୟଂ ଭୂମିର୍ବରୁଣସ୍ୟ ରାଜା ଉତାସୌ ଦୈର୍ବୃହତୀ ଦୂରେଅନ୍ତା ।
ଉତୋ ସମୁଦ୍ରୌ ବରୁଣସ୍ୟ କୁକ୍ଷୀ ଉତାସ୍ମିନ୍ନନ୍ତ ଉଦକେ ନିଲୀନଃ ॥୩॥

ଉତ ଯୋ ଦ୍ୟାମତିସର୍ପାପୁରସ୍ତାନ୍ ସ ମୁତ୍ୟାତୈ ବରୁଣସ୍ୟ ରାଜଃ ।
ଦିବ ସ୍ଵଶଃ ପ୍ର ଚରନ୍ତୀଦମସ୍ୟ ସହସ୍ରାକ୍ଷା ଅତି ପଶ୍ୟନ୍ତି ଭୂମିମ୍ ॥୪॥

ସର୍ବଂ ତଦ୍ରାଜା ବରୁଣୋ ବି ଚକ୍ଷେ ଯଦନ୍ତରା ରୋଦସୀ ଯପୁରସ୍ତାତ୍ ।
ସଂଖ୍ୟାତା ଅସ୍ୟ ନିମିଷୋ ଜନାନାମକ୍ଷାନିବ ଶୂଦ୍ଧା ନି ମିନୋତି ତାନି ॥୫॥

ଯେ ତେ ପାଶା ବରୁଣ ସପ୍ତସପ୍ତ ତ୍ରେଧା ତିଷ୍ଠନ୍ତି ବିଷିତା ରୁଷନ୍ତଃ ।
ଛିନନ୍ତୁ ସର୍ବେ ଅନୃତଂ ବଦନ୍ତଂ ଯଃ ସତ୍ୟବାଦ୍ୟତି ତଂ ସୃଜନ୍ତୁ ॥୭॥

ଶତେନ ପାଶୈରଭି ଧେହି ବରୁଣୈନଂ ମା ତେ ମୋଚ୍ୟନ୍ତୃତବାଞ୍ ନୃଚକ୍ଷଃ ।
ଆସ୍ତ୍ରାଂ ଜାଲୁ ଉଦରଂ ଶ୍ରୀଂଶୟିତ୍ବା କୋଶ ଇବାବକ୍ଷଃ ପରିକୃତ୍ୟମାନଃ ॥୮॥

ୟଃ ସମାଭ୍ୟୋ ବରୁଣୋ ଯୋ ବ୍ୟାଭ୍ୟୋ ଯଃ ସଂଦେଶ୍ୟୋ ବରୁଣୋ ଯୋ ବିଦେଶ୍ୟଃ ।
ଯୋ ଦୈବୋ ବରୁଣୋ ଯଶ୍ଚ ମାନୁଷଃ ॥୯॥

ତୈସ୍ତ୍ୱା ସର୍ବୈରଭି ଷ୍ୟାମି ପାଶୈରସାବାମୁଷ୍ୟାୟଶାମୁଷ୍ୟାଃ ପୁତ୍ର ।
ତାନୁ ତେ ସର୍ବାନନୁସଂଦିଶାମି ॥୧୦॥

=====

(୪।୧୭) ରଷିଃ - ଶୁକ୍ର । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୮) । ଦେବତା - ଅପାମାର୍ଗୋ ବନସ୍ପତିଃ (୧-୮)

=====

ଇଶାଶାଂ ତ୍ୱା ଭେଷଜାନାମୁଦ୍ଘେଷ ଆ ରଭାମହେ ।
ଚକ୍ରେ ସହସ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଂ ସର୍ବସ୍ତ୍ରା ଓଷଧେ ତ୍ୱା ॥୧୧॥

ସତ୍ୟଜିତଂ ଶପଥୟାବନୀଂ ସହମାନାଂ ପୁନଃସରାମ୍ ।
ସର୍ବାଃ ସମହ୍ୟୋଷଧୀରିତୋ ନଃ ପାରୟାଦିତି ॥୧୨॥

ୟା ଶଶାପ ଶପନେନ ଯାଘଂ ମୂରମାଦଧେ ।
ୟା ରସସ୍ୟ ହରଶାୟ ଜାତମାରେଭେ ତୋକମତୁ ସା ॥୧୩॥

ୟାଂ ତେ ଚକ୍ଷୁରାମେ ପାତ୍ରେ ଯାଂ ଚକ୍ଷୁର୍ନୀଲଲୋହିତେ ।
ଆମେ ମାଂସେ କୃତ୍ୟାଂ ଯାଂ ଚକ୍ଷୁସ୍ତୟା କୃତ୍ୟାକୃତୋ ଜହି ॥୧୪॥

ଦୌଷ୍ପୟାଂ ଦୌର୍ଜୀବିତ୍ୟଂ ରକ୍ଷୋ ଅଭୃମରାୟଃ ।
ଦୁର୍ଣ୍ଣାମ୍ନୀଃ ସର୍ବା ଦୁର୍ବାଚସ୍ତା ଅସ୍ତନ୍ନାଶୟାମସି ॥୧୫॥

ସୁଧାମାରଂ ତୃଷ୍ଣାମାରମଗୋତାମନପତ୍ୟତାମ୍ ।
ଅପାମାର୍ଗ ତ୍ୱୟା ବୟଂ ସର୍ବଂ ତଦପ ମୃଜ୍ଜହେ ॥୭॥

ତୃଷ୍ଣାମାରଂ ସୁଧାମାରମଥୋ ଅକ୍ଷପରାଜୟମ୍ ।
ଅପାମାର୍ଗ ତ୍ୱୟା ବୟଂ ସର୍ବଂ ତଦପ ମୃଜ୍ଜହେ ॥୭॥

ଅପାମାର୍ଗ ଓଷଧୀନାଂ ସର୍ବାସାମେକ ଇଦୃଶୀ ।
ତେନ ତେ ମୃଜ୍ଜ ଆସ୍ଥିତମଥ ଦ୍ୱମଗଦଶ୍ଚର ॥୮॥

=====

(୪।୧୮) ଋଷିଃ - ଶୁକ୍ର । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୫, ୭-୮), ବୃହତୀ ଗର୍ଭା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୭) ।
ଦେବତା - ଅପାମାର୍ଗୋ ବନସ୍ପତିଃ (୧-୮)

=====

ସମଂ ଜ୍ୟୋତିଃ ସୂର୍ଯ୍ୟେଣାହ୍ନା ରାତ୍ରୀ ସମାବତୀ ।
କୃଣୋମି ସତ୍ୟମୂତୟୋଃରସାଃ ସନ୍ତ କୃତ୍ୱରୀଃ ॥୧॥

ୟୋ ଦେବାଃ କୃତ୍ୟାଂ କୃତ୍ୱା ହରାଦବିଦୁଷୋ ଗୃହମ୍ ।
ବସ୍ରୋ ଧାରୁରିବ ମାତରଂ ତଂ ପ୍ରତ୍ୟଗୁପ ପଦ୍ୟତାମ୍ ॥୨॥

ଅମା କୃତ୍ୱା ପାପ୍ମାନଂ ଯୁସ୍ତେନାନ୍ୟଂ ଜିଘାଂସତି ।
ଅଶ୍ୱାନସ୍ତସ୍ୟାଂ ଦରାୟାଂ ବହୁଲାଃ ଫଟ୍କରିକ୍ରୁତି ॥୩॥

ସହସ୍ରଧାମନ୍ୱିଶିଶାନ୍ୱିଗ୍ରୀବାଂ ଛାୟୟା ଦ୍ୱମ୍ ।
ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୁ ଚକ୍ରୁଷେ କୃତ୍ୟାଂ ପ୍ରିୟାଂ ପ୍ରିୟାବତେ ହର ॥୪॥

ଅନୟାହମୋଷଧ୍ୟା ସର୍ବାଃ କୃତ୍ୟା ଅଦୃଦୁଷମ୍ ।
ୟଂ କ୍ଷେତ୍ରେ ଚକ୍ରୁର୍ଯ୍ୟଂ ଗୋଷୁ ଯଂ ବା ତେ ପୁରୁଷେଷୁ ॥୫॥

ଯୁକ୍ତକାର ନ ଶଶାକ କର୍ତ୍ତୁଂ ଶଶ୍ରେ ପାଦମଞ୍ଜୁରିମ୍ ।
ଚକାର ଭଦ୍ରମସ୍ତଭ୍ୟମାତୁନେ ତପନଂ ତୁ ସଃ ॥୬॥

ଅପାମାର୍ଗୋଽପ ମାର୍ତ୍ତୁ ଶ୍ଵେତ୍ରିୟଂ ଶପଥଶ୍ଚ ଯଃ ।
ଅପାହ ଯାତୁଧାନୀରପ ସର୍ବା ଅରାୟଃ ॥୭॥

ଅପମୃଜ୍ୟ ଯାତୁଧାନାନପ ସର୍ବା ଅରାୟଃ ।
ଅପାମାର୍ଗ ତ୍ବୟା ବୟଂ ସର୍ବଂ ତଦପ ମୃଜ୍ଞହେ ॥୮॥

=====

(୪।୧୯) ରକ୍ଷିଃ - ଶୁକ୍ର । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧, ୩-୮), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜି (୨) ।
ଦେବତା - ଅପାମାର୍ଗୋ ବନସ୍ପତିଃ (୧-୮)

=====

ଉତୋ ଅସ୍ୟବନ୍ଧୁକୃଦୁତୋ ଅସି ନୁ ଜାମିକୃତ୍ ।
ଉତୋ କୃତ୍ୟାକୃତଃ ପ୍ରଜାଂ ନଦମିବା ଛିନ୍ନି ବାର୍ଷିକମ୍ ॥୧॥

ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତାସି କଶ୍ଚେନ ନାର୍ଷଦେନ ।
ସେନେବୈଷି ତ୍ବିଷୀମତୀ ନ ତତ୍ର ଭୟମସ୍ତି ଯତ୍ର ପ୍ରାୟୋଷ୍ୟାଷଧେ ॥୨॥

ଅଗ୍ରମେଷ୍ୟାଷଧୀନାଂ ଜ୍ୟୋତିଷେବାଭିଦୀପୟନ୍ ।
ଉତ ତ୍ରାତାସି ପାକସ୍ୟାଥୋ ହୃତ୍ତାସି ରକ୍ଷସଃ ॥୩॥

ୟଦଦୋ ଦେବା ଅସୁରାଂସ୍ତ୍ରୟାଗ୍ରେ ନିରକୁର୍ବତ ।
ତତସ୍ତ୍ରମଧ୍ୟୋଷଧେଽପାମାର୍ଗୋ ଅଜାୟଥାଃ ॥୪॥

ବିଭିନ୍ନତୀ ଶତଶାଖା ବିଭିନ୍ନନ୍ ନାମ ତେ ପିତା ।
ପ୍ରତ୍ୟଗ୍ନି ଭିନ୍ନି ତ୍ବଂ ତଂ ଯୋ ଅସ୍ମାଁ ଅଭିଦାସତି ॥୫॥

ଅସଦ୍-ଭୂମ୍ୟାଃ ସମଭବଉଦ୍ୟାମେତି ମହଦ୍ୟତଃ ।
ତଦ୍ୱେ ତତୋ ବିଧୂପାୟତ୍-ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର୍ତାରମୃକ୍ଷତୁ ॥୭॥

ପ୍ରତ୍ୟତ୍ ହି ସଂବଭୂବିଥ ପ୍ରତୀଚୀନଫଲସ୍ତମ୍ ।
ସର୍ବାନ୍ନୁକ୍ଳପଥାଁ ଅଧି ବରୀୟୋ ଯାବୟା ବଧମ୍ ॥୮॥

ଶତେନ ମା ପରି ପାହି ସହସ୍ରେଶାଭି ରକ୍ଷା ମା ।
ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ତେ ବୀରୁଧାଂ ପତ ଉଗ୍ର ଓଜ୍ଜାନମା ଦଧତ୍ ॥୯॥

=====

(୪|୨୦) ଋଷିଃ - ମାତୃନାମା । ଛନ୍ଦ - ବିରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୮),
ଭୂରିକ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୯) । ଦେବତା - ମାତୃନାମା ଔଷଧିଃ (୧-୯)

=====

ଆ ପଶ୍ୟତି ପ୍ରତି ପଶ୍ୟତି ପରା ପଶ୍ୟତି ପଶ୍ୟତି ।
ଦିବମନ୍ତରିକ୍ଷମାଦ୍-ଭୂମିଂ ସର୍ବଂ ତଦ୍ୱେବି ପଶ୍ୟତି ॥୧॥

ତିସ୍ରୋ ଦିବସ୍ତ୍ରିସ୍ରଃ ପୃଥିବୀଃ ଷଟ୍ ତେମାଃ ପ୍ରତିଶଃ ପୃଥକ୍ ।
ତ୍ୱୟାହଂ ସର୍ବା ଭୂତାନି ପଶ୍ୟାନି ଦେବ୍ୟୋଷଧେ ॥୨॥

ଦିବ୍ୟସ୍ୟ ସୁପର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ତସ୍ୟ ହାସି କନୀନିକା ।
ସା ଭୂମିମା ରୁରୋହିଥ ବହ୍ୟଂ ଶ୍ରାନ୍ତା ବଧୂରିବ ॥୩॥

ତାଂ ମେ ସହସ୍ରାକ୍ଷୋ ଦେବୋ ଦକ୍ଷିଣେ ହସ୍ତ ଆ ଦଧତ୍ ।
ତୟାହଂ ସର୍ବଂ ପଶ୍ୟାମି ଯୁଷ୍ଟ ଶୂଦ୍ର ଉତାର୍ଯ୍ୟଃ ॥୪॥

ଆବିଷ୍ଟୁଶୁଷ୍ଟ ରୂପାଣି ମାତ୍ସ୍ୟାନମପ ଗୃହଥାଃ ।
ଅଥୋ ସହସ୍ରଚକ୍ଷୋ ତ୍ୱଂ ପ୍ରତି ପଶ୍ୟାଃ କିମୀଦିନଃ ॥୫॥

ଦର୍ଶୟ ମା ଯାତୁଧାନାନ୍ଦର୍ଶୟ ଯାତୁଧାନଃ ।

ପିଶାଚାନ୍ନସର୍ବାନ୍ଦର୍ଶୟେତି ତ୍ବା ରତ ଓଷଧେ ॥୭॥

କଶ୍ୟପସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁରସି ଶୁନ୍ୟାଶ୍ଚ ଚତୁରକ୍ଷାଃ ।

ବୀଧ୍ନେ ସୂର୍ଯ୍ୟମିବ ସର୍ପନ୍ତଂ ମା ପିଶାଚଂ ତିରସ୍କରଃ ॥୮॥

ଉଦଗ୍ରଭଂ ପରିପାଶାଦ୍ୟାତୁଧାନଂ କିମୀଦିନମ୍ ।

ତେନାହଂ ସର୍ବଂ ପଶ୍ୟାମ୍ୟତ ଶୁଦ୍ରମୁତାୟମ୍ ॥୯॥

ଯୋ ଅନ୍ତରିକ୍ଷେଣ ପତତି ଦିବଂ ଯଶ୍ଚାତିସର୍ପତି ।

ଭୂମିଂ ଯୋ ମନ୍ୟତେ ନାଥଂ ତଂ ପିଶାଚଂ ପ୍ର ଦର୍ଶୟ ॥୧୦॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ଥୋଽନୁବାକଃ ॥

॥ ଇତି ସପ୍ତମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଅଥ ଅଷ୍ଟମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

=====

(୪|୨୧) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧, ୫-୭), ଜଗତୀ (୨-୪) । ଦେବତା - ଗାବଃ (୧-୭)

=====

ଆ ଗାବୋ ଅଗ୍ନନ୍ତୁତ ଭଦ୍ରମକ୍ରତୁସୀଦନ୍ତ ଗୋଷ୍ଠେ ରଣୟନ୍ତୁସ୍ତେ ।

ପ୍ରଜାବତୀଃ ପୁରୁରୁପା ଇହ ସୁ୍ୟରିନ୍ଦ୍ରାୟ ପୂର୍ବୀରୁଷସୋ ଦୁହାନାଃ ॥୧॥

ଇନ୍ଦ୍ରୋ ଯଜ୍ଞନେ ଗୃଣତେ ଚ ଶିକ୍ଷତ ଉପେକଦାତି ନ ସ୍ବଂ ମୁଷାୟତି ।

ଭୂୟୋଭୂୟୋ ରୟିମିଦସ୍ୟ ବର୍ଧୟନ୍ନଭିନ୍ନେ ଖିଲ୍ୟେ ନି ଦଧାତି ଦେବୟୁମ୍ ॥୨॥

ନ ତା ନଶନ୍ତି ନ ଦତ୍ତାତି ତସ୍କରୋ ନାସାମାମିତ୍ରୋ ବ୍ୟଧିରା ଦଧର୍ଷତି ।

ଦେବାଂଶ୍ଚ ଯାତିର୍ଯଜତେ ଦଦାତି ଚ ଜ୍ୟୋଗିଭାଭିଃ ସଚତେ ଗୋପତିଃ ସହ ॥୩॥

ନ ତା ଅର୍ବା ରେଶୁକକାଟୋଃଶୁତେ ନ ସଂସ୍କୃତତ୍ରମୁପ ଯନ୍ତି ତା ଅଭି ।
ଉରୁଗାୟମଭୟଂ ତସ୍ୟ ତା ଅନ୍ନୁ ଗାବୋ ମର୍ତ୍ତସ୍ୟ ବି ଚରନ୍ତି ଯଜ୍ଞନଃ ॥୪॥

ଗାବୋ ଭଗୋ ଗାବ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ମ ଇଛାଦ୍ଭାବ ସୋମସ୍ୟ ପ୍ରଥମସ୍ୟ ଭକ୍ଷଃ ।
ଇମା ଯା ଗାବଃ ସ ଜନାସ ଇନ୍ଦ୍ର ଇଛାମି ହୃଦା ମନସା ଚିଦିନ୍ଦ୍ରମ୍ ॥୫॥

ୟୟଂ ଗାବୋ ମେଦୟଥ କୃଶଂ ଚିଦଗ୍ରୀରଂ ଚିକ୍ଳୁଶୁଥା ସୁପ୍ରତୀକମ୍ ।
ଭଦ୍ରଂ ଗୃହଂ କୃଶୁଥ ଭଦ୍ରବାଚୋ ବୃହଦ୍ବୋ ବୟ ଉଚ୍ୟତେ ସଭାସୁ ॥୬॥

ପ୍ରଜାବତୀଃ ସୁୟବସେ ରୁଶନ୍ତୀଃ ଶୁଭା ଅପଃ ସୁପ୍ରପାଶେ ପିବନ୍ତୀଃ ।
ମା ବ ସ୍ତେନ ଇଶତ ମାଘଶଂସଃ ପରି ବୋ ରୁଦ୍ରସ୍ୟ ହେତିର୍ବୃଶକୁ ॥୭॥

=====

(୪|୨୨) ଋଷିଃ - ବସିଷ୍ଠଃ, ଅଧର୍ବଣ ବା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୭) । ଦେବତା - ଇନ୍ଦ୍ରଃ (୧-୭)

=====

ଇମମିନ୍ଦ୍ର ବର୍ଧୟ ଶତ୍ରିୟଂ ମେ ଇମଂ ବିଶାମେକବୃଷଂ କୃଶୁ ତ୍ବମ୍ ।
ନିରମିତ୍ରାନକ୍ଷୁହ୍ୟସ୍ୟ ସର୍ବାଂସ୍ତାନୁନ୍ନୟାସ୍ମା ଅହମୁତ୍ତରେଷୁ ॥୧॥

ଏମଂ ଭଜ ଗ୍ରାମେ ଅଶ୍ୱେଷୁ ଗୋଷୁ ନିଷ୍ଠଂ ଭଜ ଯୋ ଅମିତ୍ରୋ ଅସ୍ୟ ।
ବର୍ଷ୍ଣ ଶତ୍ରାଣାମୟମସୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଶତ୍ରୁଂ ରକ୍ଷୟ ସର୍ବମସ୍ମୈ ॥୨॥

ଅୟମସୁ ଧନପତିର୍ଧନାନାମୟଂ ବିଶାଂ ବିଶ୍ୱତିରସୁ ରାଜା ।
ଅସ୍ମିନ୍ନିନ୍ଦ୍ର ମହି ବର୍ତ୍ତାସି ଧେହ୍ୟବର୍ତ୍ତସଂ କୃଶୁହି ଶତ୍ରୁମସ୍ୟ ॥୩॥

ଅସ୍ମୈ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭୂରି ବାମଂ ଦୁହାଥାଂ ଘର୍ମଦୁଘେ ଇବ ଧେନୁ ।
ଅୟଂ ରାଜା ପ୍ରିୟ ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଭୂୟାତ୍-ପ୍ରିୟୋ ଗବାମୋଷଧୀନାଂ ପଶୁନାମ୍ ॥୪॥

ୟୁନକ୍ତି ତ ଉତ୍ତରାବନ୍ତମିନ୍ଦ୍ରଂ ଯେନ ଜୟନ୍ତି ନ ପରାଜୟନ୍ତେ ।
ୟସ୍ମା କରଦେକବୃଷଂ ଜନାନାମୁତ ରାଜ୍ଞାମୁତମଂ ମାନବାନାମ୍ ॥୫॥

ଉତ୍ତରସ୍ଥମଧ୍ୟରେ ତେ ସପତ୍ନା ଯେ କେ ତ ରାଜନ୍ ପ୍ରତିଶତ୍ରୁବସ୍ତେ ।
ଏକବୃଷ ଇନ୍ଦ୍ରସଖା ଜିଗୀବାଂ ଛତ୍ରୟତାମା ଭରା ଭୋଜନାନି ॥୬॥

ସିଂହପ୍ରତୀକୋ ବିଶୋ ଅଜି ସର୍ବା ବ୍ୟାଘ୍ରପ୍ରତୀକୋଽବ ବାଧସ୍ତୁ ଶତ୍ରୁନ୍ ।
ଏକବୃଷ ଇନ୍ଦ୍ରସଖା ଜିଗୀବାଂ ଛତ୍ରୟତାମା ଖିଦା ଭୋଜନାନି ॥୭॥

=====

(୪।୨୩) ଋଷିଃ - ମୃଗାର । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୨, ୫, ୭), ପୁରସ୍ତାଦ୍ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩),
ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪), ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜି (୭) । ଦେବତା - ଅଗ୍ନିଃ (୧-୭)

=====

ଅଗ୍ନେର୍ମନ୍ତେ ପ୍ରଥମସ୍ୟ ପ୍ରଚେତସଃ ପାଞ୍ଚିଜନ୍ୟସ୍ୟ ବହୁଧା ଯମିକ୍ଷତେ ।
ବିଶୋବିଶଃ ପ୍ରବିଶିବାଂସମୀମହେ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୧॥

ୟଥା ହବ୍ୟଂ ବହସି ଜାତବେଦୋ ଯଥା ଯଜ୍ଞଂ କଳ୍ପୟସି ପ୍ରଜାନନ୍ ।
ଏବା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସୁମତିଂ ନ ଆ ବହ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୨॥

ୟାମନ୍ୟାମନ୍ୱପୟୁକ୍ତଂ ବହିଷ୍ଠଂ କର୍ମଜ୍ଞର୍ମନାଭଗମ୍ ।
ଅଗ୍ନିମୀତେ ରକ୍ଷୋହଣଂ ଯଜ୍ଞବୃଧଂ ଘୃତାହୁତଂ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୩॥

ସୁଜାତଂ ଜାତବେଦସମଗ୍ନିଂ ବୈଶ୍ୱାନରଂ ବିଭୁମ୍ ।
ହବ୍ୟବାହଂ ହବାମହେ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୪॥

ୟେନ ଋଷୟୋ ବଲମଦ୍ୟୋତୟନ୍ୟଜା ଯେନାସୁରାଣାମୟୁବନ୍ତ ମାୟାଃ ।
ୟେନାଗ୍ନିନା ପଶୀନିନ୍ଦ୍ରୋ ଜିଗାୟ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୫॥

ୟେନ ଦେବା ଅମୃତମନ୍ୱବିନ୍ଦନ୍ୟେନୌଷଧୀର୍ମଧୁମତୀରକୃଶ୍ମନ୍ ।
ୟେନ ଦେବାଃ ସ୍ୱରାଭରନ୍ତସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୬॥

ଯଥେଦଂ ପ୍ରତିଶି ଯଦ୍ବିରୋଚତେ ଯଜ୍ଞାତଂ ଜନିତବ୍ୟଂ ଚ କେବଲମ୍ ।
ସ୍ତ୍ରୌମ୍ୟଶ୍ଚିଂ ନାଧିତୋ ଜୋହବୀମି ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୭॥

=====

(୪|୨୪) ଋଷିଃ - ମୃଗାର । ଛନ୍ଦ - ଶକ୍ତରୀ ଗର୍ଭା ପୁରଃ ଶକ୍ତରୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୭) ।
ଦେବତା - ଇନ୍ଦ୍ରଃ (୧-୭)

=====

ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ମନ୍ଥହେ ଶଶ୍ୱଦିଦସ୍ୟ ମନ୍ଥହେ ବୃତ୍ତୟା ସ୍ତୋମା ଉପ ମେମ ଆରୁଃ ।
ୟୋ ଦାଶୁଷଃ ସୁକୃତୋ ହବମେତି ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୧॥

ୟ ଉଗ୍ରୀଶାମୁଗ୍ରବାହୁର୍ଯ୍ୟୟୋ ଦାନବାନାଂ ବଲମାରୁରୋଜ ।
ୟେନ ଜିତାଃ ସିନ୍ଧବୋ ଯେନ ଗାବଃ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୨॥

ୟଶ୍ଚର୍ଷଣିପ୍ରୋ ବୃଷଭଃ ସ୍ୱର୍ବିଦ୍ୟସ୍ତୈ ଗ୍ରାବାଶଃ ପ୍ରବଦନ୍ତି ନୃମ୍ବଶମ୍ ।
ୟସ୍ୟାଧ୍ୱରଃ ସପ୍ରହୋତା ମଦିଷ୍ଠଃ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୩॥

ୟସ୍ୟ ବଶାସ ଋଷଭାସ ଭକ୍ଷଣୋ ଯସ୍ତୈ ମୀୟନ୍ତେ ସ୍ୱରବଃ ସ୍ୱର୍ବିଦେ ।
ୟସ୍ତୈ ଶୁକ୍ରଃ ପବତେ ବ୍ରହ୍ମଶୁମ୍ଭିତଃ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୪॥

ୟସ୍ୟ ଭୃଷ୍ଣଂ ସୋମିନଃ କାମୟନ୍ତେ ଯଂ ହବନ୍ତ ଇଷୁମନ୍ତଂ ଗବିଷ୍ଟୌ ।
ୟସ୍ମିନ୍ନର୍କଃ ଶିଶିୟେ ଯସ୍ମିନ୍ନୋଜଃ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୫॥

ୟଃ ପ୍ରଥମଃ କର୍ମକୃତ୍ୟାୟ ଜଜ୍ଞେ ଯସ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ ପ୍ରଥମସ୍ୟାନୁବୁଞ୍ଜମ୍ ।
ୟେନୋଦ୍ୟତୋ ବଜ୍ରୋଽଭ୍ୟାୟତାହିଂ ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୬॥

ୟଃ ସଂଗ୍ରାମାନୁୟତି ସଂ ଯୁଧେ ବଶୀ ଯଃ ପୁଷ୍ଟାନି ସଂସୃଜତି ଦୃୟାନି ।
ସ୍ତ୍ରୌମୀନ୍ଦ୍ରଂ ନାଧିତୋ ଜୋହବୀମି ସ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱଂହସଃ ॥୭॥

(୪।୨୫) ଋଷିଃ - ମୃଗାର । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୨, ୪-୬), ଅତିଶକ୍ତୀ ଗର୍ଭା ଜଗତୀ (୩),
ପଥ୍ୟାବୃହତୀ (୭) । ଦେବତା - ବାୟୁସବିତାରୌ (୧-୭)

ବାୟୋଃ ସବିତୁର୍ବିଦଧାନି ମନ୍ତୁହେ ଯାବାତ୍ସନ୍ନଦ୍ବିଶଥୋ ଯୌ ଚ ରକ୍ଷଥଃ ।

ଯୌ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ପରିତୁ ବଭୁବଧୁସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୧॥

ୟୟୋଃ ସଂଖ୍ୟାତା ବରିମା ପାର୍ଥିବାନି ଯାଭ୍ୟାଂ ରଜୋ ଯୁପିତମନ୍ତୁରିକ୍ଷେ ।

ୟୟୋଃ ପ୍ରାୟଂ ନାନୁନଶେ କଶ୍ଚନ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୨॥

ତବ ବ୍ରତେ ନି ବିଶନ୍ତେ ଜନାସସ୍ତୁୟୁଦିତେ ପ୍ରେରତେ ଚିତ୍ରଭାନୋ ।

ୟୁବଂ ବାୟୋ ସବିତା ଚ ଭୁବନାନି ରକ୍ଷଥସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୩॥

ଅପେତୋ ବାୟୋ ସବିତା ଚ ଦୁଷ୍ମତମପ ରକ୍ଷାଂସି ଶିମିଦାଂ ଚ ସେଧତମ୍ ।

ସଂ ହ୍ୟର୍ଜୟା ସୃଜଥଃ ସଂ ବଲେନ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୪॥

ରୟିଂ ମେ ପୋଷଂ ସବିତୋତ ବାୟୁସ୍ତୁନ୍ ଦକ୍ଷମା ସୁବତାଂ ସୁଶେବମ୍ ।

ଅୟକ୍ଷ୍ମତାତିଂ ମହ ଇହ ଧତ୍ୱଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୫॥

ପ୍ର ସୁମତିଂ ସବିତର୍ବାୟ ଉତୟେ ମହସ୍ତୁକ୍ତଂ ମସ୍ତରଂ ମାଦୟାଥଃ ।

ଅର୍ବାଗ୍ନାମସ୍ୟ ପ୍ରବତୋ ନି ଯୁକ୍ତତଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୬॥

ଉପ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ନ ଆଶିଷୋ ଦେବୟୋର୍ଧାମନ୍ତୁସ୍ଥିରନ୍ ।

ସ୍ତୌମି ଦେବଂ ସବିତାରଂ ଚ ବାୟୁଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୭॥

॥ ଇତି ପଞ୍ଚମୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୪।୨୭) ଋଷିଃ - ମୃଗାର । ଛନ୍ଦ - ପୁର ଅଷ୍ଟି ଜଗତୀ (୧), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୭),
ଶକ୍ତୀ ଗର୍ଭା ଅତି ମଧ୍ୟେ ଜ୍ୟୋତି ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୭) । ଦେବତା - ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ (୧-୭)

=====

ମନ୍ତ୍ରେ ବାଂ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ସୁଭୋଜୟୌ ସଚେତୟୌ ଯେ ଅପ୍ରଥେଥାମମିତା ଯୋଜନାନି ।
ପ୍ରତିଷ୍ଠେ ହ୍ୟଭବତଂ ବସୁନାଂ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୧॥

ପ୍ରତିଷ୍ଠେ ହ୍ୟଭବତଂ ବସୁନାଂ ପ୍ରବୃଜେ ଦେବୀ ସୁଭଗେ ଭରୂତୀ ।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭବତଂ ମେ ସ୍ୟୋନେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୨॥

ଅସନ୍ତାପେ ସୁତପୟୌ ଦୁବେହସୁର୍ବା ଗମ୍ଭୀରେ କବିଭିର୍ନମସ୍ୟେ ।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭବତଂ ମେ ସ୍ୟୋନେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୩॥

ୟେ ଅମୃତଂ ବିଭୃଥୋ ଯେ ହବାଂଷି ଯେ ସ୍ରୋତ୍ୟା ବିଭୃଥୋ ଯେ ମନୁଷ୍ୟାନ୍ ।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭବତଂ ମେ ସ୍ୟୋନେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୪॥

ୟେ ଉସ୍ତ୍ରିୟା ବିଭୃଥୋ ଯେ ବନସ୍ତତୀନ୍ୟୟୋର୍ବାଂ ବିଶ୍ଵା ଭୁବନାନ୍ୟନ୍ତଃ ।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭବତଂ ମେ ସ୍ୟୋନେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୫॥

ୟେ କୀଲାଲେନ ତର୍ପୟଥୋ ଯେ ଘୃତେନ ଯାଭ୍ୟାମୃତେ ନ କିଂ ତନ ଶକ୍ନୁବନ୍ତି ।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଭବତଂ ମେ ସ୍ୟୋନେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୬॥

ୟନ୍ନେଦମଭିଶୋଚତି ଯେନୟେନ ବା କୃତଂ ପୌରୁଷେୟାନ୍ନ ଦୈବାତ୍ ।
ସ୍ତ୍ରୌମି ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ନାଧିତୋ ଜୋହବାମି ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୭॥

=====

(୪|୨୭) ଋଷିଃ - ମୃଗାର | ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୭) | ଦେବତା - ମରୁତଃ (୧-୭)

=====

ମରୁତାଂ ମନ୍ତ୍ରେ ଅଧି ମେ ବ୍ରୁବନ୍ତୁ ପ୍ରେମଂ ବାଜଂ ବାଜସାତେ ଅବନ୍ତୁ ।

ଆଶୁନିବ ସୁୟମାନନ୍ତୁ ଉତୟେ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୧||

ଉତ୍ତମକ୍ଷିତଂ ବ୍ୟଚନ୍ତି ଯେ ସଦା ଯୁ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତି ରସମୋଷଧୀଷୁ ।

ପୁରୋ ଦଧେ ମରୁତଃ ପୃଶ୍ନିମାତୃଷଂସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୨||

ପୟୋ ଧେନୁନାଂ ରସମୋଷଧୀନାଂ ଜବମର୍ବତାଂ କବୟୋ ଯୁ ଇନ୍ଦୁଧି ।

ଶଗ୍ନା ଭବନ୍ତୁ ମରୁତୋ ନଃ ସ୍ୟୋନାସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୩||

ଅପଃ ସମୁଦ୍ରାଦିବମୁଦ୍ରହନ୍ତି ଦିବସ୍ତୁଧିବାମତି ଯେ ସୃଜନ୍ତି ।

ୟେ ଅଦ୍-ଭିରୀଶାନା ମରୁତଶ୍ଚରନ୍ତି ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୪||

ୟେ କୀଲାଲେନ ତର୍ପୟନ୍ତି ଯେ ଘୃତେନ ଯେ ବା ବୟୋ ମେଦସା ସଂସୃଜନ୍ତି ।

ୟେ ଅଦ୍-ଭିରୀଶାନା ମରୁତୋ ବର୍ଷୟନ୍ତି ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୫||

ୟଦାଦିଦଂ ମରୁତୋ ମାରୁତେନ ଯୁଦି ଦେବା ଦୈବ୍ୟେନେଦୃଗାର ।

ୟୁୟମୀଶିଧ୍ୟେ ବସବସ୍ତସ୍ୟ ନିଷ୍ଠୁତେସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୬||

ତିଗ୍ନମନୀକଂ ବିଦିତଂ ସହସ୍ରନ୍ନାରୁତଂ ଶର୍ଧଃ ପୃତନାସୁଗ୍ରମ୍ ।

ସ୍ତ୍ରୌମି ମରୁତୋ ନାସିତୋ ଜୋହବାମି ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ||୭||

(୪୨୮) ଋଷିଃ - ମୃଗାର, ଅଥର୍ବଣ ବା । ଛନ୍ଦ - ଅତିଜଗତୀ ଗର୍ଭା ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧),
ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୭) । ଦେବତା - ଭବାଣବୌ ରୁଦ୍ରଃ ବା (୧-୭)

ଭବାଣବୌ ମନ୍ତେ ବାଂ ତସ୍ୟ ବିଷ୍ଠଂ ଯୁୟୋର୍ବାମିଦଂ ପ୍ରଦିଶି ଯଦ୍ବିରୋଚତେ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୧॥

ୟୁୟୋରଭ୍ୟାନ୍ତୁ ଉତ ଯଜୁରେ ଚିଦ୍ୟୌ ବିଦିତାବିଷ୍ଣୁତ୍ବତାମସିଷ୍ଠୌ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୨॥

ସହସ୍ରାକ୍ଷୌ ବୃତ୍ରହନା ହୁବେହଂ ଦୂରେଗବ୍ୟାତୀ ସୁବନ୍ନେମୁଗ୍ରୌ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୩॥

ୟାବାରେଭାଥେ ବହୁ ସାକମଗ୍ନେ ପ୍ର ଚେଦସ୍ରାଷ୍ଟମଭିଭାଂ ଜନେଷୁ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୪॥

ୟୁୟୋର୍ବଧାନାପପଦ୍ୟତେ କଷ୍ଟନାନ୍ତର୍ଦେବେଷୁତ ମାନୁଷେଷୁ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୫॥

ୟଃ କୃତ୍ୟାକୃନ୍-ମୂଲକୃଦ୍ୟାତୁଧାନୋ ନି ତସ୍ମିନ୍ନିଷ୍ଠଂ ବଜ୍ରମୁଗ୍ରୌ ।
ୟାବସ୍ୟେଶାଥେ ଦ୍ବିପଦୋ ଯୌ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୬॥

ଅଧି ନୋ ବ୍ରୂତଂ ପୃତନାସୁଗ୍ରୌ ସଂ ବଜ୍ରେଣ ସୃଜତଂ ଯଃ କିମୀଦୀ ।
ସ୍ତୌମି ଭବାଣବୌ ନାଧିତୋ ଜୋହବୀମି ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୭॥

=====

(୪୨୯) ଋଷିଃ - ମୃଗାର । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୭), ଶକ୍ତୀ ଗର୍ଭା ଅତିଜଗତୀ (୭) ।
ଦେବତା - ମିତ୍ରାବରୁଣୌ (୧-୭)

=====

ମନ୍ଦେ ବାଂ ମିତ୍ରାବରୁଣାବୃତାବୃଥୌ ସଚେତସୌ ଦୁହ୍ମଣୋ ଯୌ ନୁଦେଥେ ।
ପ୍ର ସତ୍ୟାବାନମବଥୋ ଭରେଷୁ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୧॥

ସଚେତସୌ ଦୁହ୍ମଣୋ ଯୌ ନୁଦେଥେ ପ୍ର ସତ୍ୟାବାନମବଥୋ ଭରେଷୁ ।
ଯୌ ଗଛଥୋ ନୃତକ୍ଷସୌ ବଭ୍ରୁଣା ସୁତଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୨॥

ୟାବଜ୍ଞିରସମବଥୋ ଯାବଗନ୍ଧିଂ ମିତ୍ରାବରୁଣା ଜମଦଗ୍ନିମତ୍ରିମ୍ ।
ଯୌ କଶ୍ୟପମବଥୋ ଯୌ ବସିଷ୍ଠଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୩॥

ଯୌ ଶ୍ୟାବାଶ୍ମମବଥୋ ବାଧ୍ର୍ୟଶ୍ଵଂ ମିତ୍ରାବରୁଣା ପୁରୁମୀଦମତ୍ରିମ୍ ।
ଯୌ ବିମଦମବଥୋ ସପ୍ତବସ୍ତ୍ରିଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୪॥

ଯୌ ଭରଦ୍ବାଜମବଥୋ ଯୌ ଗବିଷ୍ଠିରଂ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଂ ବରୁଣ ମିତ୍ର କୁସ୍ରମ୍ ।
ଯୌ କକ୍ଷୀବନ୍ତମବଥୋ ପ୍ରୋତ କଶ୍ଵଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୫॥

ଯୌ ମେଧାତିଥିମବଥୋ ଯୌ ତ୍ରିଶୋକଂ ମିତ୍ରାବରୁଣାବୁଶନାଂ କାବ୍ୟଂ ଯୌ ।
ଯୌ ଗୋତମମବଥୋ ପ୍ରୋତ ମୁରୁଲଂ ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୬॥

ୟମ୍ନୋ ରଥଃ ସତ୍ୟବର୍ତ୍ତ ଝୁରଶ୍ଵିର୍ମଥୁୟା ଚରନ୍ତମଭିୟାତି ଦୂଷୟନ୍ ।
ସ୍ତ୍ରୋମି ମିତ୍ରାବରୁଣୌ ନାଧିତୋ ଜୋହବାମି ତୌ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତମଂହସଃ ॥୭॥

(୪୩୦) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୫, ୭-୮), ଜଗତୀ (୬) ।

ଦେବତା - ସର୍ବରୂପା ସର୍ବାଦିତ୍ତିକା ସର୍ବଦେବମୟୋ ବାକ୍ (୧-୮)

ଅହଂ ରୁଦ୍ରେଭିର୍ବସୁଭିଷ୍ଟରାମ୍ୟହମାଦିତ୍ୟୋରୁତ ବିଶ୍ୱଦେବୈଃ ।

ଅହଂ ମିତ୍ରାବରୁଣୋଭା ବିଭର୍ମ୍ୟହମିନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ ଅହମଶ୍ୱିନୋଭା ॥୧॥

ଅହଂ ରାଷ୍ଟ୍ରୀ ସଂଗମନୀ ବସୁନାଂ ଚିକିତୁଷୀ ପ୍ରଥମା ଯଜ୍ଞିୟାନାମ୍ ।

ତାଂ ମା ଦେବା ବ୍ୟଦଧୁଃ ପୁରୁତ୍ରା ଭୂରିସ୍ଥାତ୍ରାଂ ଭୂର୍ଯ୍ୟାବେଶୟନ୍ତଃ ॥୨॥

ଅହମେବ ସ୍ୱୟମିଦଂ ବଦାମି ଭୂଷ୍ଠଂ ଦେବାନାମୁତ ମାନୁଷାଶାମ୍ ।

ୟଂ କାମୟେ ତଂତମୁଗ୍ରଂ କୃଣୋମି ତଂ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ତମୃଷିଂ ତଂ ସୁମେଧାମ୍ ॥୩॥

ମୟା ସୋଽନ୍ନମତ୍ତି ଯୋ ବିପଶ୍ୟତି ଯଃ ପ୍ରାଶତି ଯଃ ଇଂ ଶୃଣୋତ୍ୟୁକ୍ତମ୍ ।

ଅମନ୍ତ୍ରବୋ ମାଂ ତ ଉପ କ୍ଷିୟନ୍ତି ଶୁପି ଶୁତ ଶୁଭେୟଂ ତେ ବଦାମି ॥୪॥

ଅହଂ ରୁଦ୍ରାୟ ଧନୁରା ତନୋମି ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିଷେ ଶରବେ ହନ୍ତବା ଭ ।

ଅହଂ ଜନାୟ ସମଦଂ କୃଣୋମ୍ୟହଂ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଆ ବିବେଶ ॥୫॥

ଅହଂ ସୋମମାହନସଂ ବିଭର୍ମ୍ୟହଂ ଦୃଷ୍ଟାରମୁତ ପୁଷଣଂ ଭଗମ୍ ।

ଅହଂ ଦଧାମି ଦ୍ରବିଶା ହବିଷ୍ମତେ ସୁପ୍ରାବ୍ୟା ଯଜମାନାୟ ସୁନ୍ଦତେ ॥୬॥

ଅହଂ ସୁବେ ପିତରମସ୍ୟ ମୂର୍ଧନ୍ନମ ଯୋନିରଘ୍ନନ୍ତଃ ସମୁଦ୍ରେ ।

ତତୋ ବି ତିଷ୍ଠେ ଭୁବନାନି ବିଶ୍ୱୋତାମ୍ ଦ୍ୟାଂ ବର୍ଷ୍ଣଶୋପ ସ୍ୱଶାମି ॥୭॥

ଅହମେବ ବାତ-ଇବ ପ୍ର ବାମ୍ୟାରଭମାଶା ଭୁବନାନି ବିଶ୍ୱା ।

ପରୋ ଦିବା ପର ଏନା ପୃଥିବ୍ୟୋତାବତୀ ମହିମ୍ନା ସଂ ବଭୂବ ॥୮॥

॥ ଇତି ଷଷ୍ଠୋଽନ୍ତ୍ରବାକଃ ॥ ॥ ଇତି ଅଷ୍ଟମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଅଥ ନବମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

=====

(୪|୩୧) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମାସ୍ମନ୍ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧, ୩), ଭୁବିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୨, ୪), ଜଗତୀ (୫-୭)
 | ଦେବତା - ମନୁ୍ୟଃ (୧-୭)

=====

ତ୍ୱୟା ମନେ୍ୟା ସରଥମାରୁଜନ୍ତୋ ହର୍ଷମାଶା ହୃଷିତାସୋ ମରୁତ୍ୱନ୍ ।
 ତିଗ୍ନେଷବ ଆୟୁଧା ସଂଶିଶାନା ଉପ ପ୍ର ଯନ୍ତୁ ନରୋ ଅଗ୍ନିରୂପାଃ ॥୧॥

ଅଗ୍ନିରିବ ମନେ୍ୟା ହୃଷିତଃ ସହସ୍ର ସେନାନୀର୍ନଃ ସହୁରେ ହୃତ ଏଧି ।
 ହତ୍ୱାୟ ଶତ୍ରୁନ୍ତି ଭଜସ୍ୱ ବେଦ ଓଜୋ ମିମାନୋ ବି ମୃଧୋ ନୁଦସ୍ୱ ॥୨॥

ସହସ୍ର ମନେ୍ୟା ଅଭିମାତିମସ୍ତୈ ରୁଜନ୍ତୁଶନ୍ପ୍ରମୃଶନ୍ଦ୍ରେପ୍ରହି ଶତ୍ରୁନ୍ ।
 ଉଗ୍ରଂ ତେ ପାଜୋ ନନ୍ଦା ରୁରୁପ୍ରେ ବଶୀ ବଶଂ ନୟାସା ଏକଜ ତ୍ୱମ୍ ॥୩॥

ଏକୋ ବହୁନାମସି ମନେ୍ୟା ଇତିତା ବିଶଂବିଶଂ ଯୁଦ୍ଧାୟ ସଂ ଶିଶାଧି ।
 ଅକୃତ୍ତରୁକ୍ଷୟା ଯୁଜା ବୟଂ ଦ୍ୟୁମନ୍ତଂ ଘୋଷଂ ବିଜୟାୟ କୃଣ୍ଣସି ॥୪॥

ବିଜେଷକୃଦିନ୍ଦ୍ର ଇବାନବବ୍ରବୋଽସ୍ତ୍ରାକଂ ମନେ୍ୟା ଅଧିପା ଭବେହ ।
 ପ୍ରିୟଂ ତେ ନାମ ସହୁରେ ଗୁଣୀମସି ବିଦ୍ଧା ତମୁସ୍ରଂ ଯତ ଆବଭୁଥ ॥୫॥

ଆଭୂତ୍ୟା ସହଜା ବଜ୍ର ସାୟକ ସହୋ ବିଭର୍ଷି ସହଭୂତ ଉତ୍ତରମ୍ ।
 କ୍ରତ୍ୱା ନୋ ମନେ୍ୟା ସହ ମେଦ୍ୟେଧି ମହାଧନସ୍ୟ ପୁରୁହୂତ ସଂସୃଜି ॥୬॥

ସଂସୃଷ୍ଟଂ ଧନମୁଭୟଂ ସମାକୃତମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ଧତ୍ୱାଂ ବରୁଣଶ୍ଚ ମନୁ୍ୟଃ ।
 ଭିକ୍ଷୋ ଦଧାନା ହୃଦୟେଷୁ ଶତ୍ରବଃ ପରାଜିତାସୋ ଅପ ନି ଲୟନ୍ତାମ୍ ॥୭॥

=====

(୪୩୭) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମାସ୍ମନ୍ । ଛନ୍ଦ - ଜଗତୀ (୧), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୭) । ଦେବତା - ମନ୍ତ୍ରୀଃ (୧-୭)

=====

ୟସ୍ତେ ମନୋଽବିଧଦ୍ବ୍ରା ସାୟକ ସହ ଓଜଃ ପୁଷ୍ୟତି ବିଶ୍ବମାନୁଷକ୍ ।

ସାହ୍ୟାମ ଦାସମାର୍ଯ୍ୟଂ ତ୍ବୟା ଯୁଜା ବୟଂ ସହସ୍ମତେନ ସହସ୍ରା ସହସ୍ରତା ॥୧॥

ମନ୍ତ୍ରୀରିନ୍ଦ୍ରୋ ମନ୍ତ୍ରୀରେବାସ ଦେବୋ ମନ୍ତ୍ରୀର୍ହୋତା ବରୁଣୋ ଜାତବେଦାଃ ।

ମନ୍ତ୍ରୀର୍ବିଶ ଇତତେ ମାନୁଷୀର୍ଯ୍ୟାଃ ପହି ନୋ ମନୋଂ ତପସା ସଜୋଷାଃ ॥୨॥

ଅଭୀହି ମନୋଂ ତବସସ୍ତ୍ରବୀୟାନ୍ତପସା ଯୁଜା ବି ଜହି ଶତ୍ରୁନ୍ ।

ଅମିତ୍ରହା ବୃତ୍ରହା ଦସ୍ୟୁହା ଚ ବିଶ୍ବା ବସୁନ୍ୟା ଭରା ତ୍ବଂ ନଃ ॥୩॥

ତ୍ବଂ ହି ମନୋଂ ଅଭିଭୂତୋଽଜାଃ ସ୍ବୟଂଭୂର୍ଭାମୋ ଅଭିମାତିଷାହଃ ।

ବିଶ୍ବଚର୍ଷଣିଃ ସହୁରିଃ ସହୀୟାନସ୍ତାସ୍ତୋଜଃ ପୃତନାସୁ ଧେହି ॥୪॥

ଅଭାଗଃ ସନ୍ନପ ପରେତୋ ଅସ୍ମି ତବ କ୍ରତ୍ବା ତବିଷସ୍ୟ ପ୍ରଚେତଃ ।

ତଂ ତ୍ବା ମନୋଂ ଅକ୍ରତୁର୍ଜିହୀତାହଂ ସ୍ବା ତନୁର୍ବଲଦାବା ନ ଏହି ॥୫॥

ଅୟଂ ତେ ଅସ୍ତ୍ରାପ ନ ଏହ୍ୟର୍ବାଜ୍ ପ୍ରତୀଚୀନଃ ସହୁରେ ବିଶ୍ବଦାବନ୍ ।

ମନୋଂ ବଜ୍ରିନ୍ନଭି ନ ଆ ବବୃସ୍ତୁ ହନାବ ଦସ୍ୟୁଂଭୂତ ବୋଧ୍ୟାପେଃ ॥୬॥

ଅଭି ପ୍ରେହି ଦକ୍ଷିଣତୋ ଭବା ନୋଽଧା ବୃତ୍ରାଣି ଜଙ୍ଘନାବ ଭୂରି ।

ଭୁହୋମି ତେ ଧରୁଣଂ ମଧ୍ଯୋ ଅଗ୍ରମୁଭାବୁପାଂଶୁ ପ୍ରଥମା ପିବାବ ॥୭॥

=====

(୪୩୮) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଗାୟତ୍ରୀ (୧-୮) । ଦେବତା - ଅଗ୍ନିଃ (୧-୮)

=====

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମଗ୍ନେ ଶୁଶୁକ୍ଷ୍ୟା ରୟିମ୍ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୧॥

ସୁକ୍ଷେତ୍ରିୟା ସୁଗାତୁୟା ବସୁୟା ଚ ଯଜାମହେ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୨॥

ପ୍ର ଯଦ୍-ଭୟିଷ୍ଠ ଏଷାଂ ପ୍ରାସ୍ନାକାସଃ ସୁରୟଃ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୩॥

ପ୍ର ଯତ୍ତେ ଅଗ୍ନେ ସୁରୟୋ ଜାୟେମହି ପ୍ର ତେ ବୟମ୍ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୪॥

ପ୍ର ଯଦଗ୍ନେଃ ସହସ୍ପତୋ ବିଶ୍ୱତୋ ଯନ୍ତି ଭାନବଃ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୫॥

ତ୍ୱଂ ହି ବିଶ୍ୱତୋମୁଖ ବିଶ୍ୱତଃ ପରିଭୁରସି ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୬॥

ଦ୍ୱିଷୋ ନୋ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖାତି ନାବେବ ପାରୟ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୭॥

ସ ନଃ ସିନ୍ଧୁମିବ ନାବାତି ପର୍ଷା ସ୍ୱସ୍ତୟେ ।

ଅପ ନଃ ଶୋଶୁଚଦଘମ୍ ॥୮॥

=====

(୪।୩୪) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୩), ଭୁରିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୪), ସପ୍ତପଦା କୃତି (୫),
ପଞ୍ଚପଦା ଶକ୍ୱରୀ (୬), ପଞ୍ଚପଦା ଭୁରିକ୍ ଶକ୍ୱରୀ (୭), ଜଗତୀ (୮) ।

ଦେବତା - ବ୍ରହ୍ମୈଦନମ୍ (୧-୮)

=====

ବ୍ରହ୍ମାସ୍ୟ ଶୀର୍ଷଂ ବୃହଦସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠଂ ବାମଦେବ୍ୟମୁଦରମୋଦନସ୍ୟ ।

ଛନ୍ଦାଂସି ପକ୍ଷୌ ମୁଖମସ୍ୟ ସତ୍ୟଂ ବିଷ୍ଣୋରୀ ଜାତସ୍ତପସୋଽପି ଯଜ୍ଞଃ ॥୧॥

ଅନସ୍ଥାଃ ପୂତାଃ ପବନେନ ଶୁଦ୍ଧାଃ ଶୁଚୟଃ ଶୁଚିମପି ଯୁକ୍ତି ଲୋକମ୍ ।
ନୈଷାଂ ଶିଶ୍ନଂ ପ୍ର ଦହତି ଜାତବେଦାଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକେ ବହୁ ଶ୍ରେଣମେଷାମ୍ ॥୭॥

ବିଷ୍ଣୁରିଣମୋଦନଂ ଯେ ପଚନ୍ତି ନୈନାନବର୍ତ୍ତଃ ସଚତେ କଦା ଚନ ।
ଆସ୍ତେ ଯମ ଉପ ଯାତି ଦେବାନ୍ନସଂ ଗନ୍ଧର୍ବେର୍ମଦତେ ସୋମ୍ୟେତିଃ ॥୩॥

ବିଷ୍ଣୁରିଣମୋଦନଂ ଯେ ପଚନ୍ତି ନୈନାନ୍ୟମଃ ପରି ମୁଷ୍ଟାତି ରେତଃ ।
ରଥୀ ହ ଭୂତ୍ୱା ରଥୟାନ ଇୟତେ ପକ୍ଷୀ ହ ଭୂତ୍ୱାତି ଦିବଃ ସମେତି ॥୪॥

ଏଷ ଯଜ୍ଞାନାଂ ବିତତୋ ବହିଷ୍ଠୋ ବିଷ୍ଣୁରିଣଂ ପକ୍ତ୍ୱା ଦିବମା ବିବେଶ ।
ଆଶ୍ୱୀକଂ କୁମୁଦଂ ସଂ ତନୋତି ବିସଂ ଶାଲୁକଂ ଶଫକୋ ମୁଲାଲୀ ।
ଏତାସ୍ତ୍ୱା ଧାରା ଉପ ଯନ୍ତୁ ସର୍ବାଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକେ ମଧୁମପ୍ତିନ୍ମାନା ଉପ ତ୍ୱା
ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ପୁଷ୍କରିଣୀଃ ସମନ୍ତାଃ ॥୫॥

ଘୃତହୃଦା ମଧୁକୂଳାଃ ସୁରୋଦକାଃ କ୍ଷୀରେଣ ପୂର୍ଣ୍ଣା ଉଦକେନ ଦଧ୍ନା ।
ଏତାସ୍ତ୍ୱା ଧାରା ଉପ ଯନ୍ତୁ ସର୍ବାଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକେ ମଧୁମପ୍ତିନ୍ମାନା ଉପ ତ୍ୱା
ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ପୁଷ୍କରିଣୀଃ ସମନ୍ତାଃ ॥୬॥

ଚତୁରଃ କୁମ୍ଭାଂଶୁତୂର୍ଧା ଦଦାମି କ୍ଷୀରେଣ ପୂର୍ଣ୍ଣା ଉଦକେନ ଦଧ୍ନା ।
ଏତାସ୍ତ୍ୱା ଧାରା ଉପ ଯନ୍ତୁ ସର୍ବାଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକେ ମଧୁମପ୍ତିନ୍ମାନା ଉପ ତ୍ୱା
ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ପୁଷ୍କରିଣୀଃ ସମନ୍ତାଃ ॥୭॥

ଇମମୋଦନଂ ନି ଦଧେ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷୁ ବିଷ୍ଣୁରିଣଂ ଲୋକଜିତଂ ସ୍ୱର୍ଗମ୍ ।
ସ ମେ ମା କ୍ଷେଷ୍ଟ ସ୍ୱଧୟା ପିନ୍ମାନୋ ବିଶ୍ୱରୂପା ଧେନୁଃ କାମଦୁଘା ମେ ଅସ୍ତୁ ॥୮॥

=====

(୪୩୫) ଋଷିଃ - ପ୍ରଜାପତି । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୨, ୫-୭), ଭୁବିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୩) ଜଗତୀ (୪) ।
ଦେବତା - ଅତିମୃତ୍ୟୁଃ (୧-୭)

=====

ୟମୋଦନଂ ପ୍ରଥମଜା ଋତସ୍ୟ ପ୍ରଜାପତିସ୍ତପସା ବ୍ରହ୍ମଣୋଽପଚତ୍ ।
ୟୋ ଲୋକାନାଂ ବିଧୃତିର୍ନାଭିରେଷାଞ୍ଜେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୧॥

ୟେନାତରନ୍ତୁତକୃତୋଽତି ମୃତ୍ୟୁଂ ଯମନ୍ତୁବିନ୍ଧନ୍ତପସା ଶ୍ରମେଣ ।
ୟଂ ପପାତ ବ୍ରହ୍ମଣେ ବ୍ରହ୍ମ ପୂର୍ବଂ ତେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୨॥

ୟୋ ଦାଧାର ପୃଥିବୀଂ ବିଶ୍ୱଭୋଜସଂ ଯୋ ଅନ୍ତରିକ୍ଷମାପୃଣାଦ୍ରସେନ ।
ୟୋ ଅସ୍ତଭ୍ନାଦିବମୂର୍ଧ୍ନୋ ମହିମ୍ନା ତେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୩॥

ୟସ୍ମାନ୍ନାସା ନିର୍ମିତାସ୍ତ୍ରିଂଶଦରାଃ ସଂବସ୍ରରୋ ଯସ୍ମାନ୍ନିର୍ମିତୋ ଦ୍ୱାଦଶାରଃ ।
ଅହୋରାତ୍ରା ଯଂ ପରିୟନ୍ତୋ ନାପୁସ୍ତେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୪॥

ୟଃ ପ୍ରାଣଦଃ ପ୍ରାଣଦବାନ୍-ବଭୂବ ଯସ୍ମୈ ଲୋକା ଘୃତବନ୍ଧଃ କ୍ଷରନ୍ତି ।
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀଃ ପ୍ରତିଶୋ ଯସ୍ୟ ସର୍ବାସ୍ତେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୫॥

ୟସ୍ମାପ୍ତକ୍ୱାଦମୃତଂ ସଂବଭୂବ ଯୋ ଗାୟତ୍ରୀଂ ଅଧିପତିର୍ବଭୂବ ।
ୟସ୍ମିନ୍-ବେଦା ନିହିତା ବିଶ୍ୱରୂପାସ୍ତେନୌଦନେନାତି ତରାଣି ମୃତ୍ୟୁମ୍ ॥୬॥

ଅବ ବାଧେ ଦ୍ୱିଷନ୍ତଂ ଦେବପୀୟୁଂ ସପତ୍ନା ଯୋ ମେଂପ ତେ ଭବନ୍ତି ।
ବ୍ରହ୍ମୈଦନଂ ବିଶ୍ୱଜିତଂ ପତାମି ଶୃଣ୍ଢନ୍ତ ମେ ଶ୍ରବଧାନସ୍ୟ ଦେବାଃ ॥୭॥

॥ ଇତି ସପ୍ତମୋଽନୁବାକଃ ॥

(୪।୩୭) ରକ୍ଷିଃ - ଚାତନ । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୮, ୧୦), ଭୂରିକ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୯) ।

ଦେବତା - ସତ୍ୟୋଜା ଅଗ୍ନିଃ (୧-୧୦)

ତାନ୍ନସତ୍ୟୋଜାଃ ପ୍ର ଦହତୁଗ୍ନିର୍ବୈଶ୍ଵାନରୋ ବୃଷା ।

ୟୋ ନୋ ଦୁରସ୍ୟାଦିତ୍ସାକାଥୋ ଯୋ ନୋ ଅରାତିୟାତ୍ ॥୧॥

ୟୋ ନୋ ଦିତ୍ସାଦଦିତ୍ସତୋ ଦିତ୍ସତୋ ଯୁଷ୍ଟ ଦିତ୍ସତି ।

ବୈଶ୍ଵାନରସ୍ୟା ଦଂଷ୍ଟ୍ରୟୋରଗ୍ନୋରପି ଦଧାମି ତମ୍ ॥୨॥

ୟ ଆଗରେ ମୃଗୟନ୍ତେ ପ୍ରତିକ୍ରୋଶୋମାବାସ୍ୟେ ।

କ୍ରବ୍ୟାଦୋ ଅନ୍ୟାଦିତ୍ସତଃ ସର୍ବାଂସ୍ତାନ୍ନସହସା ସହେ ॥୩॥

ସହେ ପିଶାତାନ୍ନସହସୈଷାଂ ଦ୍ରବିଶଂ ଦଦେ ।

ସର୍ବାନ୍ ଦୁରସ୍ୟାତୋ ହନ୍ତି ସଂ ମ ଆକୃତିରୂପ୍ୟତାମ୍ ॥୪॥

ୟୋ ଦେବାସ୍ତେନ ହାସନ୍ତେ ସୁର୍ଯ୍ୟୋଶ ମିମତେ ଜବମ୍ ।

ନଦୀଷୁ ପର୍ବତେଷୁ ଯୋ ସଂ ତୈଃ ପଶୁଭିର୍ବିଦେ ॥୫॥

ତପନୋ ଅସ୍ମି ପିଶାତାନାଂ ବ୍ୟାଘ୍ରୋ ଗୋମତାମିବ ।

ଶ୍ଵାନଃ ସିଂହମିବ ଦୃଷ୍ଟ୍ବା ତେ ନ ବିନ୍ଧନ୍ତେ ନ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ ॥୬॥

ନ ପିଶାତୈଃ ସଂ ଶକ୍ନୋମି ନ ସ୍ତେନୈର୍ନ ବନର୍ଗୁଭିଃ ।

ପିଶାତାସ୍ତସ୍ଥାନୁଶ୍ୟନ୍ତି ଯୁମହଂ ଗ୍ରାମମାବିଶେ ॥୭॥

ୟଂ ଗ୍ରାମମାବିଶତ ଇଦମୁଗ୍ରଂ ସହୋ ମମ ।

ପିଶାତାସ୍ତସ୍ଥାନୁଶ୍ୟନ୍ତି ନ ପାପମୁପ ଜାନତେ ॥୮॥

ଯେ ମା କ୍ରୋଧୟନ୍ତି ଲପିତା ହସ୍ତିନଂ ମଶକା ଇବ ।

ତାନହଂ ମନ୍ୟେ ଦୁର୍ହିତାଞ୍ଜନେ ଅଳ୍ପଶୟନିବ ॥୯॥

ଅଭି ତଂ ନିରୂତିର୍ଥତ୍ତାମଶ୍ୱମିବାଶ୍ୱାଭିଧାନ୍ୟା ।

ମଲ୍ଲୋ ଯୋ ମହ୍ୟଂ କୁଧ୍ୟତି ସ ଉ ପାଶାନ୍ ମୁତ୍ୟତେ ॥୧୦॥

=====

(୪।୩୭) ଋଷିଃ - ବାଦରାୟଣି । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୨, ୪, ୬, ୮-୧୦), ଷଟ୍ପଦା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩), ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜି (୫), ପୁର ଉଷ୍ମିକ୍ (୭), ଷଟ୍ପଦା ଜଗତୀ (୧୧), ନିରୂତ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୨) ।
ଦେବତା - ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ ଓଷଧିଃ (୧-୨, ୬), ଅୟରସଃ (୩-୫), ଗନ୍ଧର୍ବାୟରସ ଓଷଧିଃ (୭-୧୨)

=====

ତ୍ୱୟା ପୂର୍ବମଥର୍ବାଣୋ ଜନ୍ମୁ ରକ୍ଷାଂସ୍ୟୋଷଧେ ।

ତ୍ୱୟା ଜଘାନ କଶ୍ୟପସ୍ତ୍ରୟା କଶ୍ମୋ ଅଗସ୍ତ୍ୟଃ ॥୧॥

ତ୍ୱୟା ବୟମପ୍ସରସୋ ଗନ୍ଧର୍ବାଂଶ୍ଚାତୟାମହେ ।

ଅଜଶୃଙ୍ଗ୍ୟଜ ରକ୍ଷଃ ସର୍ବାନ୍-ଗନ୍ଧେନ ନାଶୟ ॥୨॥

ନଦୀଂ ଯନ୍ତୁପ୍ସରସୋଽପାଂ ତାରମବଶ୍ୱସମ୍ ।

ଗୁଲ୍-ଗୁଲୁଃ ପୀଲା ନଲଦ୍ୟୌଷଗନ୍ଧିଃ ପ୍ରମନ୍ଦନୀ ।

ତପ୍ରେତାୟରସଃ ପ୍ରତିବୁଦ୍ଧା ଅଭୂତନ ॥୩॥

ୟତ୍ରାଶ୍ୱତ୍ୱା ନ୍ୟଗ୍ରୋଧା ମହାବୃକ୍ଷାଃ ଶିଖଣ୍ଡିନଃ ।

ତପ୍ରେତାୟରସଃ ପ୍ରତିବୁଦ୍ଧା ଅଭୂତନ ॥୪॥

ୟତ୍ର ବଃ ପ୍ରେଙ୍ଗା ହରିତା ଅର୍ଜୁନା ଉତ ଯତ୍ରାଘାତାଃ କର୍କୟଃ ସଂବଦନ୍ତି ।

ତପ୍ରେତାୟରସଃ ପ୍ରତିବୁଦ୍ଧା ଅଭୂତନ ॥୫॥

ଏୟମଗନ୍ନୋଷଧୀନାଂ ବୀରୁଧାଂ ବୀର୍ଯ୍ୟବତୀ ।
ଅଜଶୃଙ୍ଖ୍ୟରାଚକୀ ତୀକ୍ଷ୍ଣଶୃଙ୍ଖୀ ବୃଷତୁ ॥୭॥

ଆନୃତ୍ୟତଃ ଶିଖଣ୍ଡିନୋ ଗନ୍ଧର୍ବସ୍ୟାୟରାପତେଃ ।
ଭିନନ୍ତୁ ମୁଷ୍ଟାବପି ଯାମି ଶେପଃ ॥୮॥

ଭୀମା ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ହେତୟଃ ଶତମୃଷ୍ଟୀରୟସ୍ତୟଃ ।
ତାଭିର୍ହବିରଦାନ୍-ଗନ୍ଧର୍ବାନବକାଦାନ୍-ବୃଷତୁ ॥୯॥

ଭୀମା ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ହେତୟଃ ଶତମୃଷ୍ଟୀର୍ହିରଣ୍ୟୟଃ ।
ତାଭିର୍ହବିରଦାନ୍-ଗନ୍ଧର୍ବାନବକାଦାନ୍-ବୃଷତୁ ॥୧୦॥

ଅବକାଦାନଭିଶୋଚାନପୁ ଜ୍ୟୋତୟ ମାମକାନ୍ ।
ପିଶାଚାନ୍ନସର୍ବାନୋଷଧେ ପ୍ର ମୃଣାହି ସହସ୍ର ଚ ॥୧୧॥

ଶ୍ଵେବୈକଃ କପିରିବୈକଃ କୁମାରଃ ସର୍ବକେଶକଃ ।
ପ୍ରିୟୋ ଦୃଶ ଇବ ଭୃତ୍ବା ଗନ୍ଧର୍ବଃ ସତତେ ସ୍ତ୍ରୁୟସ୍ତମିତୋ ନାଶୟାମସି ବ୍ରହ୍ମଣା ବୀର୍ଯ୍ୟବତା ॥୧୨॥

ଜାୟା ଇଦ୍ଵୋ ଅୟରସୋ ଗନ୍ଧର୍ବାଃ ପତୟୋ ଯୁୟମ୍ ।
ଅପ ଧାବତାମର୍ତ୍ତ୍ୟା ମର୍ତ୍ତ୍ୟାନ୍ନା ସଚଧୁମ୍ ॥୧୩॥

=====

(୪।୩୮) ଋଷିଃ - ବାଦରାୟଣି । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୨, ୪), ଷଟ୍ପଦା ଜଗତୀ (୩), ଭୃଗିକ୍ ଅତ୍ୟାଷ୍ଟି (୫), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୬), ଷଟ୍ପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଗର୍ଭା ପୁର ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଜଗତୀ (୭) । ଦେବତା - ଅୟରାଃ (୧-୪), ବାଜିନୀବାନ୍ ଋଷଭଃ (୫-୬)

=====

ଉଦ୍-ଭିନ୍ନତୀଂ ସଂଜୟନ୍ତୀମୟରାଂ ସାଧୁଦେବିନୀମ୍ ।
ଗୁହେ କୃତାନି କୃଣ୍ଠାନାମୟରାଂ ତାମିହ ଦୁବେ ॥୧୪॥

ବିଚିତ୍ରତୀମାକିରକ୍ତୀମୟରାଂ ସାଧୁଦେବିନୀମ୍ ।
ଗୁହେ କୃତାନି ଗୃହଣାନାମୟରାଂ ତାମିହ ଦୁବେ ॥୨॥

ୟାୟୈଃ ପରିନୃତ୍ୟତ୍ୟାଦଦାନା କୃତଂ ଗୁହାତ୍ ।
ସା ନଃ କୃତାନି ସୀଷତୀ ପ୍ରହାମାପ୍ନୋତୁ ମାୟୟା ।
ସା ନଃ ପୟସ୍ବତୈଃତୁ ମା ନୋ ଜୈଷ୍ଠରିଦଂ ଧନମ୍ ॥୩॥

ୟା ଅକ୍ଷେଷୁ ପ୍ରମୋଦନ୍ତେ ଶୁଚଂ କ୍ରୋଧଂ ଚ ବିଭ୍ରତୀ ।
ଆନନ୍ଦିନୀଂ ପ୍ରମୋଦିନୀମୟରାଂ ତାମିହ ଦୁବେ ॥୪॥

ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ରଶ୍ମୀନନ୍ତୁ ଯାଃ ସଂଚରନ୍ତି ମରୀଚୀର୍ବା ଯା ଅନୁସଂଚରନ୍ତି ।
ୟାସାମୃଷଭୋ ଦୂରତୋ ବାଜିନୀବାନ୍ଧ୍ରସଦ୍ୟଃ ସର୍ବାଲୋକାନ୍ପର୍ଯ୍ୟେତି ରକ୍ଷନ୍ ।
ସ ନ ଐତୁ ହୋମମିମଂ ଭୂସାଶୋଃକ୍ତରିକ୍ଷେଣ ସହ ବାଜିନୀବାନ୍ ॥୫॥

ଅକ୍ତରିକ୍ଷେଣ ସହ ବାଜିନୀବନ୍-କର୍କୀଂ ବସ୍ତ୍ରାମିହ ରକ୍ଷ ବାଜିନ୍ ।
ଇମେ ତେ ସ୍ତ୍ରୋକା ବହୁଲା ଏହ୍ୟର୍ବାତିୟଂ ତେ କର୍କୀହ ତେ ମନୋଃସୁ ॥୬॥

ଅକ୍ତରିକ୍ଷେଣ ସହ ବାଜିନୀବନ୍-କର୍କୀଂ ବସ୍ତ୍ରାମିହ ରକ୍ଷ ବାଜିନ୍ ।
ଅୟଂ ଘାସୋ ଅୟଂ ବ୍ରଜ ଇହ ବସ୍ତ୍ରାଂ ନି ବଧ୍ନୀମଃ ।
ୟଥାନାମ ବ ଇଶ୍ନୁହେ ସ୍ବାହା ॥୭॥

=====

(୪|୩୯) ଋଷିଃ - ଅଙ୍ଗିରା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିପଦା ମହାବୃହତୀ (୧, ୩, ୫, ୭), ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜି (୨, ୪, ୬, ୮), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୯-୧୦) । ଦେବତା - ପୃଥିବ୍ୟଗ୍ନି (୧-୨), ବାୟୁକ୍ତରିକ୍ଷେ (୩-୪), ଦିବାଦିତ୍ୟୌ (୫-୬), ଦିକ୍ତନ୍ତ୍ରମସଃ (୭-୮), ଜାତବେଦସୋଃଗ୍ନିଃ (୯-୧୦)

=====

ପୃଥିବ୍ୟାମଗ୍ନୟେ ସମନମନ୍ତ୍ରସ ଆର୍ଯ୍ୟୋତ୍ ।
ୟଥା ପୃଥିବ୍ୟାମଗ୍ନୟେ ସମନମନ୍ତେବା ମହ୍ୟଂ ସଂନମଃ ସଂ ନମନ୍ତୁ ॥୧॥

ପୃଥିବୀ ଧେନୁସ୍ତସ୍ୟା ଅଗ୍ନିର୍ବହଃ ।
ସା ମେଃଗ୍ନିନା ବହେନେଷମୂର୍ତ୍ତଂ କାମଂ ଦୁହାମ୍ ।
ଆୟୁଃ ପ୍ରଥମଂ ପ୍ରଜାଂ ପୋଷଂ ରୟିଂ ସ୍ବାହା ॥୭॥

ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ବାୟୁବେ ସମନମନ୍ତ୍ରସ ଆର୍ଯୋତ୍ ।
ୟଥାନ୍ତରିକ୍ଷେ ବାୟୁବେ ସମନମନ୍ତେବା ମହ୍ୟଂ ସଂନମଃ ସଂ ନମନ୍ତୁ ॥୮॥

ଅନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଧେନୁସ୍ତସ୍ୟା ବାୟୁର୍ବହଃ ।
ସା ମେ ବାୟୁନା ବହେନେଷମୂର୍ତ୍ତଂ କାମଂ ଦୁହାମ୍ ।
ଆୟୁଃ ପ୍ରଥମଂ ପ୍ରଜାଂ ପୋଷଂ ରୟିଂ ସ୍ବାହା ॥୯॥

ଦିବ୍ୟାଦିତ୍ୟାୟ ସମନମନ୍ତ୍ରସ ଆର୍ଯୋତ୍ ।
ୟଥା ଦିବ୍ୟାଦିତ୍ୟାୟ ସମନମନ୍ତେବା ମହ୍ୟଂ ସଂନମଃ ସଂ ନମନ୍ତୁ ॥୧୦॥

ଦୈର୍ଘ୍ୟୋର୍ଧନୁସ୍ତସ୍ୟା ଆଦିତ୍ୟୋ ବହଃ ।
ସା ମ ଆଦିତ୍ୟେନ ବହେନେଷମୂର୍ତ୍ତଂ କାମଂ ଦୁହାମ୍ ।
ଆୟୁଃ ପ୍ରଥମଂ ପ୍ରଜାଂ ପୋଷଂ ରୟିଂ ସ୍ବାହା ॥୧୧॥

ଦିକ୍ଷୁ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ସମନମନ୍ତ୍ରସ ଆର୍ଯୋତ୍ ।
ୟଥା ଦିକ୍ଷୁ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ସମନମନ୍ତେବା ମହ୍ୟଂ ସଂନମଃ ସଂ ନମନ୍ତୁ ॥୧୨॥

ଦିଶୋ ଧେନବସ୍ତ୍ରାସାଂ ଚନ୍ଦ୍ରୋ ବହଃ ।
ତା ମେ ଚନ୍ଦ୍ରେଣ ବହେନେଷମୂର୍ତ୍ତଂ କାମଂ ଦୁହାମ୍ ।
ଆୟୁଃ ପ୍ରଥମଂ ପ୍ରଜାଂ ପୋଷଂ ରୟିଂ ସ୍ବାହା ॥୧୩॥

ଅଗ୍ନାବଗ୍ନିଷ୍ଟରତି ପ୍ରବିଷ୍ଟ ରକ୍ଷୀଣାଂ ପୁତ୍ରୋ ଅଭିଶସ୍ତିପା ଉ ।
ନମସ୍କାରେଣ ନମସା ତେ ଜୁହୋମି ମା ଦେବାନାଂ ମିଥୁୟା କର୍ମ ଭାଗମ୍ ॥୧୪॥

ହୃଦା ପୂତଂ ମନସା ଜାତବେଦୋ ବିଶ୍ୱାନି ଦେବ ବୟୁନାନି ବିଦ୍ୱାନ୍ ।
ସପ୍ତାସ୍ୟାନି ତବ ଜାତବେଦସ୍ତେଭ୍ୟୋ ଭୁହୋମି ସ ଭୁଷସ୍ୱ ହବ୍ୟମ୍ ॥୧୦॥

=====

(୪|୪୦) ଋଷିଃ - ଶୁକ୍ର । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧, ୩-୭), ଜଗତୀ (୨),
ପୁରୋହିତିଶକ୍ତୃରୀପାଦୟୁଗ୍ଜଗତୀ (୮) । ଦେବତା - ଜାତବେଦଃ ଅଗ୍ନିଃ (୧), ଜାତବେଦୋ ଯୁମଃ
(୨), ଜାତବେଦୋ ବରୁଣଃ (୩), ଜାତବେଦୋ ସୋମଃ (୪), ଜାତବେଦୋ ଭୂମୀଃ (୫),
ଜାତବେଦୋ ବାୟୁଃ (୬), ଜାତବେଦଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ (୭), ଜାତବେଦୋ ବ୍ରହ୍ମ (୮)

=====

ୟେ ପୁରସ୍ତାନ୍ତୁହୁତି ଜାତବେଦଃ ପ୍ରାଚ୍ୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ଅଗ୍ନିମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୧॥

ୟେ ଦକ୍ଷିଣତୋ ଭୁହୁତି ଜାତବେଦୋ ଦକ୍ଷିଣାୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ୟମମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୨॥

ୟେ ପଶ୍ଚାନ୍ତୁହୁତି ଜାତବେଦଃ ପ୍ରତୀଚ୍ୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ବରୁଣମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୩॥

ୟ ଉତ୍ତରତୋ ଭୁହୁତି ଜାତବେଦ ଉଦୀଚ୍ୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ସୋମମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୪॥

ୟେଽଧସ୍ତାନ୍ତୁହୁତି ଜାତବେଦ ଧ୍ରୁବାୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ଭୂମିମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୫॥

ୟେଽକ୍ଷରିକ୍ଷାନ୍ତୁହୁତି ଜାତବେଦୋ ବ୍ୟଧ୍ୱାୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ବାୟୁମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୬॥

ଯ ଉପରିଷ୍ଠାନ୍ତୁଦ୍ଧୃତି ଜାତବେଦ ଉର୍ଧ୍ୱାୟା ଦିଶୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟମୃତ୍ୱା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟାଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୭॥

ୟେ ଦିଶାମନ୍ତର୍ଦେଶେଭ୍ୟୋ ଜୁହୁତି ଜାତବେଦଃ ସର୍ବାଭ୍ୟୋ ଦିଗ୍-ଭ୍ୟୋଽଭିଦାସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥାନ ।
ବ୍ରହ୍ମର୍ତ୍ତା ତେ ପରାଞ୍ଜୋ ବ୍ୟଧନ୍ତାଂ ପ୍ରତ୍ୟାଗେନାନୁପ୍ରତିସରେଣ ହନ୍ତି ॥୮॥

॥ ଇତି ଅଷ୍ଟମୋଽନୁବାକଃ ॥

॥ ଇତି ନବମଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ଥଂ କାଣ୍ଡମ୍ ସମାପ୍ତମ୍ ॥

